

תּוֹשֶׁת שְׁוֹט הַחֹדֶשׁ
ADAR

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Synagoga v Litomyšli, pohlednice z roku 1910. K článku na str. 11.

ŽIDÉ A KŘESŤANÉ SPOLEČNĚ

Židovská obec v Plzni spolu se sdružením Ekumenické setkávání plzeňských církví uspořádaly 22. ledna ve Velké synagoze v Plzni pod názvem „Židé a křesťané společně“ vzpomínkové shromáždění k 70. výročí transportů Židů z Plzně a okolí do vyhlazovacích táborů. Na shromáždění zavítala celá řada významných osobností, jako například ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil, předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Miroslava Němcová primátor města Plzně Martin Baxa, plzeňský biskup František Radkovský, vrchní zemský rabín Efraim Karol Sidon a představitelé FŽO a několika židovských obcí. Projevy a zamyšlení nad osudem více než dvou tisíc Židů, kteří před sedmdesáti lety roku 1942 vykročili na cestu, ze které většinou nebylo návratu, doprovodili hudebními vstupy klavírista Jan Šimandl a Peter Gyori s Ridinou Ahmedovou a Robertem Fischmannem.

V této souvislosti ocenil plzeňský primátor fotografa Radovana Koderu a jednoho z účastníků transportů Petra Riesela historickými pečeti města Plzně. Ocenění dostali zejména za soustavné a intenzivní připomínání důsledků holokaustu a za aktivní a veřejnou podporu boje proti neonacismu. Radovan Koder je zároveň autorem výstavy, která je otevřena do konce února v plzeňské radnici. Na sedmnácti panelech představuje historické dokumenty, fotografie i osudy konkrétních osob, týkající se holokaustu a transportů. *jd*

SEMINÁŘ NFOH

Dne 21. 2. pořádá NFOH společně s FŽO již šestý seminář pro pracovníky židovských obcí a přidružených organizací, tentokrát na téma „Židé v Čechách a na Moravě od konce 2. světové války po dnešek“. Během semináře vystoupí s přednáškami Blanka Soukupová, Jiří Daniček a Martin Šmok. Zájemci, přihlaste se nejpozději do 13. 2. na mala@fondholocaust.cz. Více informací o programu naleznete na www.fondholocaust.cz. *mm*

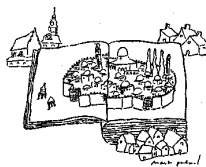
GRANTOVÉ ŘÍZENÍ NADACE ŽOP

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhláší výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2012.

Témata: obnova a ochrana židovských movitých i nemovitých památek; podpora činností židovských organizací a spolků; rozvoj židovských tradic; vzájemné poznávání židovských komunit a okolního světa a odstraňování předsudků.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Termíny uzá-

AKTUALITY

věrek jsou stanoveny na 28. 2. 2012 a 30. 6. 2012. Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz nebo každé úterý u Jany Kosákové, telefon: 222 311 570. *jk*

DOHODA STÁTU A CÍRKVÍ

Na sklonku loňského roku byla jako výsledek dlouhodobé práce tří komisí, státní, církevní a expertní, v nichž FŽO zastupovali T. Kraus a J. Daniček, uzavřena dohoda mezi českým státem a církvemi a náboženskými společnostmi (CNS). Dohoda stanovuje zásady, podle kterých by se v případě schválení příslušného zákona parlamentem uskutečnila postupná odluka státu a církví. Návrh zákona bude obsahovat tyto hlavní skutečnosti:

1. Navracení majetku ve vlastnictví státu se týká v naprosté většině nemovitostí ve správě Lesů ČR a Pozemkového fondu. Tato část vyrovnání se týká především katolické církve, církve nekatolické i FŽO mají v těchto skupinách nemovitostí jen nepatrné pohledávky.

Ale i u katolické církve se předpokládá, že jí bude vrácena nanejvýš polovina všeho původního majetku, který je v současné době ve vlastnictví českého státu. Z toho důvodu byla stanovena finanční kompenzace za nevydaný majetek ve výši 59 mld. Kč, která bude vyplácena v průběhu 30 let jednotlivým CNS. Podle klíče, který byl dohodnut na základě početních stavů církví a duchovních v současné době, připadá z této částky na FŽO 0,46 %, což je **230 697 673 Kč**. K tomu přistupuje ještě tzv. kompenzace za naturální podíl, o kterou je snížena částka určená katolické církvi. Pro FŽO představuje tato kompenzace **41 366 429 Kč**.

Celkem tedy bude během třiceti let federaci vyplacena finanční kompenzace ve výši **272 064 102 Kč**. Tato částka obsahuje tzv. inflační doložku.

2. Současně s tím budou CNS po dobu 17 let pobírat státní podporu v tzv. přechodném období. První tři roky to bude částka, která se rovná státní podpoře v roce

2011 (pro FŽO to znamená **12 093 000 Kč**). Dalších 14 let bude státní příspěvek snížen každý rok o 5 %. Celkem tak bude federaci během přechodného období vyplaceno **154 185 750 Kč**.

Celkový finanční přínos z finanční kompenzace a přechodného období by v případě přijetí zákona představoval pro FŽO **426 249 852 Kč**.

Na závěrečném jednání zástupců státu a CNS bylo dohodnuto, že návrh zákona, který MK ČR předloží vládě, bude obsahovat všechny dohodnuté parametry. Současně bylo konstatováno, že pokud během projednávání návrhu zákona ve vládě a zejména v obou komorách Parlamentu ČR dojde prostřednictvím pozměňovacích návrhů k závažnějším změnám, nejsou v takovém případě CNS vázány souhlasem, který pro toto řešení vyslovily. *jd*

ČTĚTE ŽIDOVSKOU ROČENKU

V letošní ročence (5772–2011/2012) se může čtenář na 224 stranách seznámit s dvanácti původními i přeloženými texty od židovských autorů či na židovská témata, s texty zabývajícími se judaismem, židovskou historií i s příspěvky prozaickými. Autory nové *Židovské ročenky* jsou například hebraista Pavel Sládek, historik Jiří Fiedler, bohemista Jindřich Toman, ruský spisovatel židovsko-arménského původu Sergej Dovlatov, izraelský autor Amir Gutfreund, americký prozaik Steve Stern či ruský novinář Edvin Poljanovskij, jenž na základě svědectví spoluvězňů z tranzitního tábora gulagu shromáždil neznámá fakta o posledních dnech jednoho z největších básníků 20. století Osipa Mandelštam. Židovská ročenka stojí 195 Kč (v redakci *Roš chodeš* 150 Kč). *red*

OBSAH

- Zemřel Miloš Pojar **3**
 Sidry na tento měsíc **4–5**
Palestinci vždy proměškají šanci
 rozhovor s prof. Alanem
 Dershowitzem **6–7**
Nic neskončilo
 o knize *Rozhovory s Josifem*
Brodským **8–9**
 A ještě k židovskému Hollywoodu **10**
 Výstava starých pohlednic v Praze **11**
Na dobu neurčitou
 on-line židovské výstavy **12–13**
 Vzpomínka na Václava Havla **14**
 Josif Brodskij *Básně* **15**
 Ašer ben Jechiel a Jaakov
 ben Ašer **16–17**
Mazel není Žid – výběr z tisku **18**
Izrael: Na frontě kulturní války **19**
 Kalendárium **20**
 Zprávy, kultura, inzerce **21–24**

Dne 23. ledna zemřel historik, spisovatel, editor, diplomat, první československý velvyslanec v Izraeli po pádu komunismu. Člověk, který svou erudicí, rozhledem a pracovitostí učinil mnoho pro židovské společenství této země, pro dobré vztahy s Izraelem, pro povědomí o česko-židovské a izraelské historii a kultuře. Byl vynikajícím odborníkem ve svém oboru. A až na něj budeme vzpomínat, vyvstanou nám současně okamžitě na mysl jeho vlastnosti: slušnost, kultivovanost, smysl pro humor, srdečnost a nadhled. Zemřel Miloš Pojar.

Narodil se v Praze

za války ve smíšené česko-židovské rodině Popperových, matku jeho otce a celou širší rodinu vyvraždili nacisté.

„Vyrůstal jsem při vědomí židovského osudu. U nás se stále, vlastně až příliš, vzpomínalo na ty, kdo zahynuli, na dobu před válkou. Tatínek byl obchodník s textilem, a když jsme šli po Praze, pořád mi ukazoval, kde byla jaká židovská firma. Jednou nebo dvakrát za rok, na Vysoké svátky, jsme chodili do synagogy,“ vzpomínal před dvěma lety v rozhovoru pro *Rch*. Po maturitě na jedenáctileté střední škole nemohl z politických důvodů dále studovat, a tak se vyučil sazečem; v letech 1962–68 absolvoval obor indologie-stará řečtina na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy a v roce 1968–69 postgraduálně studoval na Columbia University v New Yorku. Ze Spojených států se vrátil, protože, jak řekl, i když věděl, že život doma bude obtížný, nedokázal by žít v emigraci. Roku 1970 ještě získal doktorát. Od šedesátých let až do roku 1990 působil v nakladatelství Academia: začínal jako sazeč a výrobní referent, později mohl využít svého vzdělání jako redaktor knižních titulů. Nesměl publikovat, a tak svůj zájem o historii (především o osobnost T. G. Masaryka, česko-německé vztahy, české dějiny, dějiny českých Židů a česko-židovské vztahy) mohl uplatnit jen v samizdatových publikacích či pod cizími jmény v odborných časopisech. Díky sestře, která žila v Německu, a tamním přátelům získával zahraniční tiskoviny a knihy o izraelské problematice. Když se v lednu 1990 hledal kandidát na vel-

vyslance v Tel Avivu, padla volba na něj. A on – ač ho, jak přiznal, výzva k rychlému rozhodnutí zaskočila, nabídku přijal. O hektičnosti, s jakou se diplomatické styky s Izraelem po třia dvacetiletém přerušení navazovaly, svědčí jeho vzpomínka: „Nástup na ministerstvo byl 1. února 1990, 8. února přijel Moše Arens a druhý den podepsali oba ministři zahraničí protokol obnovení diplomatických styků mezi ČSSR

nezklamal a rozvíjel je tak, že přetrvala dodnes. Získal si i Izraelce, historiky, spisovatele a politiky. Výborně si rozuměl s Jicchakem Rabinem. Když vypukla válka v Zálivu, zůstal na místě, pracoval, jako by se nic nedělo, a naopak jako by ho trochu rozčilovala „panika“, s níž zdejší ministerstvo vybízelo lidi k návratu. Možná, že to kromě statečnosti vypovídá i o jeho další charakterové vlastnosti: věrnosti. Věrnosti rodině, přátelům, práci i svému poslání, od něhož se neodchází.

Po návratu pracoval na ministerstvu zahraničí a pak dlouhá léta (do roku 2006) jako

ředitel Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze: organizoval kulturní pořady, besedy, přednášky, inicioval a připravil k vydání řadu zajímavých sborníků (mj. *Stín šoa nad Evropou; Moje setkání s židovstvím; Židovská menšina v Československu ve 30. letech; Židovská menšina za druhé republiky*). Sám napsal stručnou historii Izraele, v níž přehledně zpracoval i téma česko-izraelských vztahů. Působil i v Česko-německém fondu budoucnosti a na New York University v Praze.

Na ministerstvo se ještě vrátil jako vedoucí české sekce mezivládního výboru pro podporu povědomí a vzdělávání o šoa (TF, *The Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research*). Roku 2007, kdy byla jako předsednická země TF vybrána Česká republika, se stal zmocněncem pro předsednictví.

Nejvíce ho ale zajímala historie. Jeho posledním projektem, do něhož vložil spoustu energie a zápalu, byl dokumentární film sledující stopy T. G. Masaryka v Izraeli. Připravil scénář, sehnal štáb a loni na podzim snímek natočil. Jeho realizace se bohužel nedočkal.

V židovských tiskovinách člověk občas v rozhovorech narazí na otázku „Cím jste Žid? Co pro vás vaše židovství znamená?“ Mám pocit, že ačkoli by Miloš Pojar asi hovořil o vztahu k předkům a k židovské historii, své židovství naplnil především ve smyslu snahy o nápravu světa jako místa, kde panuje slušnost, otevřenost a dobré a poctivé vztahy mezi lidmi.

Nechť je jeho duše přijata do svazku živých. (am)

ZEMŘEL MILOŠ POJAR

(8. dubna 1940–23. ledna 2012)

a Státem Izrael a memorandum o porozumění v oblasti kulturní, školské a vědecké spolupráce.“

Foto Petr Jančárek, 2006.

Následovala dubnová návštěva prezidenta Havla a s ní spojené celosvětové setkání Židů původem z Československa. Pro M. Pojara bylo typické, že svou roli v počátcích diplomatické práce v Izraeli nijak nezvýrazňoval: „Na velvyslance nemusí být moc velké školení, stačí být v něčem odborníkem.“ Byl člověkem, jakého žádné „školení“ nevytvoří, protože přirozeně disponoval vším, co je k diplomacii nutné. A nejen té profesionální. Mluvil o otevřené náruči, s níž ho lidé v Izraeli přivítali, ale je jasné, že bylo nanejvýš šťastné, že první, kdo tam oficiálně reprezentoval naši zemi, byl právě on. Přátelství, která mu lidé původem z Československa nabídli,

MIŠPATIM (2M 21,1-24,18)

„A viděli Boha Jisraele, a pod jeho nohama jakoby safírová cihla ryzostí jako samo nebe. A ačkoliv zřeli Boha a jedli a pili, nevtáhl na vybrané syny Jisraele svou ruku.“ (2M 24,10–11)

Ke konci oddílu *Mišpatim*, vzápětí poté, co Hospodin uzavřel smlouvu s Izraelem, sledujeme mystickou vizi Boha, jež zapříčinila fascinující interpretační rozdílnost mezi Targumem Onkelem (2. století o. l.) a Rašim (1040–1105). Záhadná povaha tohoto příběhu si zasluhuje pozorné čtení.

„Načež vystoupili Moše, Aharon, Nadav, Avihu a sedmdesát ze starších Jisraele. A viděli Boha Jisraele, a pod jeho nohama jakoby safírová cihla ryzostí jako samo nebe. A ačkoliv zřeli Boha a jedli a pili, nevtáhl na vybrané syny Jisraele svou ruku.“ (2M 24,9–11)

Targum nahlíží na tuto scénu jako na cosi velmi kladného. Poté, co zažili zjevení na úpatí hory, vůdci vyšli na vrchol, kde spatřili Boha. Mystická zkušenost je nijak neovlivnila, i když, jak poznamenává Talmud o pozdější cestě do Pardes, již s rabi Akivou podnikli učenci Eliša ben Abuja, Ben Azaj a Ben Zoma, tento zážitek všechny mudrce kromě Akivy zmrzačil. Ale „tihle (významní muži) spatřili Boží slávu a radovali se, že jejich oběti byly ochotně přijaty, jako by je ochutnali oni sami“. (Targum ad loc)

Raši příběh vnímá mnohem doslovněji a k činům vůdců je také mnohem kritičtější. Domnívá se, že když Bible zaznamenává, jak Hospodin na ně „nevtáhl ruku“, naznačuje tím, že si trest zasluhovali. Cituje Midraš Tanchuma, v němž se říká, že „zírali na Hospodina s vulgárním a materialistickým srdcem, neboť jedli a pili v přítomnosti Boží“. (Raši ad loc)

Domnívám se, že Rašiho znechutila slova „a ačkoliv zřeli Boha...“, slovesa, která označují vizuální zážitek nikoli sluch. V minulosti jsem se snažil zdůrazňovat rozdíl mezi aktem vidění (což je spíše pasivní, povrchní záležitost) a slovem „šma“, které značí vstřebat a zcela se proměnit.

Tak také naši moudří rozuměli ústřednímu příkazu naší víry: Šma Jisrael, Hospodin je náš Bůh, Hospodin je jeden. Tvé uši musí slyšet, co tvrdí tvá ústa – ty sám musíš vnímat každé slovo této modlitby, kterou pronášíš, nesmíš ji jen číst očima. Ten, kdo pronáší Šma, musí vzít zcela za své jeho království nebeského (B. T. Brahot 13a).

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Tragédie Izraelitů spočívala v tom, že prožili exodus pouze povrchním zrakem, nikoli mnohem vnímavějším sluchem. Přímo před zjevením jim Hospodin domlou-

Mark Podwal: *Svatostánek*, 1978.

vá: „Sami jste viděli, co jsem způsobil Micrajim a vás že jsem nesl jak na orlích křídlech a přivedl vás k sobě. Nyní však, budete-li poslušni mého hlasu a zachovávat mou smlouvu, budete mi výběrem ze všech národů, neboť má je celá země! A vy budete moji: království kněží a svatý národ! – to jsou slova, která teď povězte synům Jisraele.“ (2M 19,4–6)

Jenže Izraelité ještě nedokázali tento argument přijmout. Hlas zjevení pouze „zřeli“ a Hospodin o svém problému mluví znovu na konci oddílu Jitro: „Hospodin řekl Mošemu: Řekni synům Jisraele toto: Viděli jste [pouze viděli, tedy neslyšeli, nevnímali!], že jsem k vám mluvil z nebes.“ (2M 20,19)

Teprve když na konci sidry *Mišpatim* prohlásili Izraelité, že budou vykonávat příkazy a vezmou si je k srdci, s nimi Hospodin uzavřel smlouvu. Jenže pak, když došlo ke zjevení, naši aristokratičtí vůdci je považovali za nějaké povrchní setkání, při kterém se může hodovat. Hospodin se je ještě snaží poučit obrazem safíru, jehož název je odvozen od slovesa *lesaper* (vy-

právět, mluvit), aby naznačil, že mají vnímat a předávat svědectví. Aby vyprávěli o tom, co zažili v Egyptě, o východu z něj, o morálce a Deseti příkázáních, aby tento příběh zažila každá následující generace a učila se ideálům svobody a humanismu.

Ale všechno zbytečně. Pouhé „zíraní“ našich vůdců vedlo přímo k uctívání zlatého telete. Až v oddílu *Ki tisa* (2M 30,11–34,35) se dočkáme chvíle, kdy Hospodin naučí Izraelity naslouchat.

TRUMA (2M 25,1-27,19)

„A at mi udělají svatyni a usadím se v jejich nitru!“ (2M 25,7)

Oddíl *Truma* začíná Hospodinovými příkazy stavby, jež představuje první chrám (konstrukce zasvěcená službě Bohu) v židovské historii. Izraelité se nacházeli v poušti, nicméně nezdá se, že by měli problém se sháněním požadovaného materiálu: zlata, stříbra, mědi, akáciového dřeva, vzácných kamenů, beraních a tachašových kůží. (2M 25,3–6) Proč se chrám stavěl jako stan se zdmi vyrobenými z kůží, a nikoli jako přenosná budova? Takovou konstrukci by přece bylo možné stavět po částech jako lego a přitom by vypadala bytelněji.

Odpověď nalezneme dále v Bibli. Když se král David vrátil z bitev, zavolal proroka Natana a navrhl, aby si Židé postavili chrám: „Přebývám v domě

z cedrového dřeva, ale archa úmluvy sídlí pod stanovou houní!“ (II Samuelova 7,2) Prorok nejprve řekl králi, aby k výstavbě budovy pro archu vybral jakýkoli materiál, který se mu zlíbí, ale téže noci se Natanovi zdál sen. V něm se objevil Hospodin a řekl mu: „Jdi a pověz mému služebníku Davidovi... Ty mi chceš postavit dům? Nežil jsem v domě od chvíle, kdy jsem vyvedl Izraelity z Egypta. Putoval jsem s nimi ve stanu. Kamkoli jsem přecházel s dětmi izraelskými, řekl jsem snad jediné slovo kterémukoli z kmenů, jímž jsem žádal: Proč jste mi nepostavili cedrový dům? A teď řekni mému služebníku Davidovi: tak praví Hospodin zástupů: Půjdu s tebou, kamkoli půjdeš. ... Udělám místo pro svůj národ Izrael ... a zlovlníci už ho nebudou sužovat, jak činili dřívě. ... A Hospodin ti říká, že pro tebe vystaví dům.... jen ten, kdo vzejde z tvého sítě a s ním ustanovím věčné království, jen ten vystaví dům Mému jménu a já upevním trůn jeho království navěky.“ (2 Samuelova 7,1–17)

Hospodin řekl Davidovi, že ho nezajímá pěkný dům zasvěcený Jeho jménu, pokud

to nebude dům, jenž „přivede cizince ze vzdálených zemí ... aby všechny národy země poznaly Tvé jméno a bály se tě jako Izrael, tvůj lid“. (1 Král 8,41–43, 54–60)

Dokud nenastane vykoupení, Bůh nemůže sídlit v nějaké budově. Ale dobrému vládci, jako byl král David, dům poskytně a bude pastýřem jeho lidu a Izraelitům, kteří hledají bezpečí před pronásledováním, nabídne útočiště. Jinými slovy: Boží přítomnost se neusadí v žádném blahobytném chrámu, dokud Izrael a svět nejsou spaseny.

Domnívám se, že prostřednictvím Natana řekl Hospodin něco velmi závažného: Když vysvětloval králi Davidovi, proč nikdy nežádal cedrový dům, dodal, že „zlovolníci už je nebudou sužovat jako dříve“. (2 Sam 7,10) Je jasné, že odkazuje k utlačovatelům, jako byl faraon, který nutil Židy, aby stavěli kamenné domy. Ale možná svým způsobem narážel i na krále Šalamouna, Davidova syna a následovníka. Když stavěl Šalamoun Hospodinův chrám, zatížil Židy velkými daněmi, a dokonce pro stavbu využíval nucené práce: „A král Šalamoun vybral muže z celého Izraele, poslal 30 tisíc mužů pracovat každý třetí měsíc do Libanonu, 70 tisíc nosičů břemen (což připomíná egyptské otroctví), 80 tisíc těch, kdo kopali hluboko do skály a 3300 strážců, kteří dohlíželi na ty, kdo pracovali.“ (1 Král 5,13–16)

Biblický text navíc zaznamenává, že král Šalamoun vystavěl zásobovací města, která připomínají faraonova města Pitom a Ramses (2M 1,11). Díky stavbě nádherného chrámu Bohu byl Izrael zobrazován jako mladší verze Egypta: prosperující říše, která se však kvůli tomu, aby vystavěla své úžasné budovy, uchýlila k otrocké práci. Není divu, že Hospodin žádnou takovou budovu nechtěl! A hloupost pokračuje, když další vládce v Davidově dynastii, Šalamounův syn Rechabeám, odmítne omezit zatížení lidí, dokonce je ještě zvýší. To vyvolá vzpouru deseti kmenů, rozdělí království Izraele a nakonec vede ke zkáze Chrámu.

Mojžíš byl skutečně ze všech nejmoudřejší: vystavěl Bohu svatostánek, který vypadal jako skromný stan, a neohrozil jeho výstavbou svobodu lidí, stvořených k obrazu Božímu. Nemusel ani vybírat zvláštní daně, jen vyzval: „Pověz synům Jisraele a vyberou pro mne příspěvek, můj příspěvek vezměte od každého, jehož jeho srdce pobízí přispět.“ (2M 25,2)

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová. Citáty ze Starého zákona jsou převzaty z překladu rabína E. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – únor 2012

Staronová synagoga

3. 2.	pátek	začátek šabatu	16.40 hodin
4. 2.	sobota	ŠABAT ŠIRA BEŠALACH 2M 13,17–17,16 hf: Sd 4,4–5,31 mincha konec šabatu	16.20 hodin 17.50 hodin
8. 2.	středa	TU BI-ŠVAT – NOVÝ ROK STROMŮ	
10. 2.	pátek	začátek šabatu	16.52 hodin
11. 2.	sobota	JITRO 2M 18,1–20,23 hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–16 mincha konec šabatu	16.30 hodin 18.01 hodin
17. 2.	pátek	začátek šabatu	17.04 hodin
18. 2.	sobota	ŠABAT ŠEKALIM MIŠPATIM 2M 21,1–24,18 hf: 2Kr 12,1–17 mincha konec šabatu	16.45 hodin 18.13 hodin
23. 2.	čtvrtek	1. den Roš chodeš adar	
24. 2.	pátek	2. den Roš chodeš adar začátek šabatu	17.16 hodin
25. 2.	sobota	ŠABAT HAFSAKA TRUMA 2M 25,1–27,19 hf: 1Kr 5,26–6,13 mincha konec šabatu	17.00 hodin 18.24 hodin
1. 3.	čtvrtek	DEN NAROZENÍ A ÚMRTÍ MOŠE RABENU <i>V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin. Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.</i>	

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.
Páteční večerní modlitba se zde koná pouze 3. února od 16.40 hodin
a 17. února od 17.04 hodin.*

Bejt Simcha

(Maisekova 4, Praha 1)

*V sobotu 11. února ranní bohoslužba od 10.30 hodin.
Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.
Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.*

PALESTINCI VŽDY PROMEŠKAJÍ ŠANCI (rozhovor s profesorem Alanem Dershowitzem)

ALAN DERSHOWITZ (nar. 1938 v New Yorku) je významný advokát a profesor trestního práva na Harvardově univerzitě. Slávu si získal jako obhájce v mediálně sledovaných kauzách: např. v 80. letech v případě známého anglického socialisty Clause von Bülowa (kterého doslova vysekal z obvinění, že zavraždil svou manželku Sunny, v této kauze svědčil i známý spisovatel Truman Capote). Z novějších jmenujme případ O. J. Simpsona, hráče amerického fotbalu a filmové hvězdy, který byl rovněž obviněn z vraždy, případ boxera Mika Tysona, obviněného ze znásilnění, úspěšnou obhajobu režiséra Johna Landise, několika amerických senátorů či zastupování herečky Mii Farrowové v jejím sporu s Woodym Allenem.

Alan Dershowitz je též znám jako obhájce Izraele, na jehož obranu vystupuje v médiích, přednáší na univerzitách a publikuje v nejvýznamnějších novinách a časopisech. Izraelskou vládní politiku však také často veřejně kritizuje.

S profesorem Dershowitzem jsme se setkali v závěru loňského občanského roku v Praze, kdy slavnostní atmosféru chanukových svátků, kryjících se s Vánoci, narušilo jen nedávné úmrtí Václava Havla.

Během vašeho pobytu v Praze jste poskytl několika českým novinářům rozhovory, týkající se vašich nejslavnějších kauz, vašich názorů na americkou i mezinárodní politiku nebo na izraelsko-palestinský konflikt. Mne zajímají spíše židovská témata ve vašem vyprávění, např. vaše rodinná historie, která, pokud vím, má vztah k předválečnému Československu.

Můj dědeček byl velmi chudý člověk, ale hodně činorodý a angažovaný v židovských záležitostech. Těsně před válkou zjistil, že jeho strýc s celou rodinou zůstal v Brně, a rozhodl se, že je všechny dostane ven. To nebylo jednoduché, získání vystěhovaleckých víz bylo mimo jiné podmíněno zajištěním práce. A tak děda začal obcházet celý Brooklyn a přesvědčoval své sousedy, aby prohlásili, že jejich dům je vlastně modlitebna, synagoga nebo *bejt hamidraš*, studovna, a že tedy potřebují rabína, rebecin, chazana, šocheta, mohela a další podobné profese. Takhle skutečně získal pro všechny tzv. affidavity, tedy mí-

stopřísežná prohlášení, která umožňovala imigraci, a všichni pak mohli z Brna odjet. Z devětadvaceti lidí se to podařilo dvaceti osmi, a to těsně předtím, než nacisté obsadili Československo. Pouze v jednom případě se to zkomplikovalo. Jednalo se o dívku, houslistku, která studovala na konzervatoři v Přemysli v Polsku. Ale děda požádal svého nejstaršího syna Me-

Alan Dershowitz. Foto Bachrach.

našeho, mého strýce Miltona Dershowitze, rabína, který nebyl ženatý, aby odjel do Přemysle, našel tu dívku a naoko se s ní oženil, aby mohla taky odjet. Měla to být jen taková *kavana*, dobrý skutek, způsob, jak ji zachránit. Jenomže on se do ní opravdu zamiloval a ještě na lodi na cestě do Ameriky se s ní oženil doopravdy. Prožili spolu krásných padesát let, oba zemřeli nedávno jen měsíc po sobě. Takže téměř celá má rodina z otcovy strany byla takto zachráněna. V Terezíně jsme našli jen dvě jména těch, kteří nepřežili, Josef a Sadie Dershowitzovi.

Z rodiny mojí maminky se ale nezachránil skoro nikdo. Její otec přišel do Ameriky v roce 1907, jenomže všichni jeho bratři tehdy zůstali v Haliči a šoa pak oni a ani jejich rodiny většinou nepřežili. Jen malá skupinka lidí se dostala do Izraele. Když jsem se o všech těchto osudech dozvěděl, napsal jsem knížku, román *Just*

Revenge (Spravedlivá odplata). Je to vlastně fikce o odplatě za to, co se stalo mým příbuzným. A teď se podle toho bude asi točit film.

V Praze nejste poprvé...

Samozřejmě že ne. Tohle je už moje čtvrtá návštěva. Poprvé jsem přijel ještě za „špatných časů“. Tehdy jsem se setkal také s několika disidenty, s básníky a spisovatelem. Václav Havel byl tehdy ve vězení a já jsem dal dohromady tým amerických právníků, kteří se ho pokoušeli odtamtud dostat. No a pak jsem přijel během sametové revoluce. Sešel jsem se tehdy i s prezidentem židovské komunity, na jehož jméno si teď nevzpomínám...

Doktor Dezider Galský.

Ano, ano, byl to doktor Galský. A pak jsem jel do Ostravy, kde se narodil Sigmund Freud.

Freud se narodil v Příboře, což je nedaleko Ostravy.

No jo, vlastně. Ale já jsem tehdy odjel do Ostravy a odtamtud do Osvětimi. Což byla má druhá návštěva. Potřetí jsem přijel asi deset let po pádu komunismu jen tak pro radost, s jedním ze svých synů. A teď jsem tu tedy po čtvrté. Prahu miluju, je fantastická. Byl jsem také v Brně a šel jsem tam do synagogy. Mám s tím spojenou jednu dobrou historku – před tím jsem byl totiž v té polské Přemysli a sešel jsem se s místním starostou. Ten mi řekl, že tam žádní Židé nežijí a vlastně nikdy nežili. Já jsem mu oponoval, protože vím, že tam byla velká komunita. No a v brněnské synagoze mi při

bohoslužbě náhodou půjčili sidur, který byl vytištěn právě v Přemysli v roce 1936. Tak jsem brněnskému *gabajovi* řekl o té příhodě a on mi sidur věnoval. Já jsem tam samozřejmě nechal nějaký ten příspěvek, sidur jsem vzal a poslal jsem ho starostovi Přemysle na důkaz, že v jeho městě Židé opravdu žili.

Svého času jste se zasazoval o propuštění mnoha disidentů, nejen Václava Havla. Setkal jste se s některými z nich po pádu komunismu?

Ano, s mnohými. Ale hezkou příhodou mám právě s Václavem Havlem. Potkal jsem ho v Jeruzalémě během jakési konference. V hotelu Inbal jsem vešel do výtahu a tam byl Václav Havel a s ním Natan Ščaranský a Michail Gorbačov. Tak jsme se navzájem představili a já jsem řekl, že jsem právník, který se takto angažoval. Gorbačov se zamyslel a pak řekl, že asi

nejsem moc dobrý právník, protože se mi nepodařilo to, co jemu, totiž dostat právě Havla a Ščaranského z vězení.

K propuštění Natana Ščaranského jste ale přispěl.

Asi ano. Já jsem sice tvrdil, že jeho propuštění se nemůže uskutečnit na základě výměny špionů, protože on žádný špion nebyl a z čistě právního hlediska by se tak přiznával k něčemu, co nespáchal. Ale nakonec se to tak uskutečnilo a bylo důležité, že se dostal z vězení a ze Sovětského svazu.

Jsou vaše právní názory nějak ovlivněny židovskou etikou?

Já jsem židovský právník. Tak to zkrátka a dobře je. Znáte ten starý vtíp o Židovi, kterého zatknou za vraždu a předvedou ho před soudce. Tam si začne rvát vlasy a křičet: „Ctihodnosti, já jsem nevinný, jsem nevinný!“ A soudce se ptá: „Ale proč jste to neřekl dřív?“ A on povídá: „No copak jsem mohl mluvit, když jsem měl spoutané ruce?“ Tak je to i se mnou, já zkrátka argumentuji jako Žid. Studoval jsem Talmud, vím něco o *pilpulu*, tedy logické disputaci, rozumím podstatě argumentace v Talmudu. Když přednáším trestní právo, vždy odkazuji k Rambamovi a dalším zdrojům židovského práva, zmiňuji Tóru, Talmud, Mišnu a responza. Harvardské knihovně jsem věnoval několik set knih, sbírku *Še'elot ve-Tešuvot* (Otázky a odpovědi), takže teď je to tam kompletní, což předtím neměli. Protože pro mne znamená *Še'elot ve-Tešuvot* podstatu židovského obecného práva. Ale jsem taky americký právník. Snažím se skloubit svou americkou identitu se svou židovskou identitou.

Jste ale také spisovatel.

Ano, jsem taky židovský spisovatel, to je pravda. Teď zrovna pracuju na své třicáté knížce a řekl bych, že polovina z těch, co jsem napsal, se zabývá židovskými tématy. Napsal jsem knihu o *Berešit*, nazvanou *The Genesis of Justice* (Stvoření spravedlnosti). Čtyři knihy jsem napsal o Izraeli, romány s židovskou tematikou, i když některé jsou psané z dost světského pohledu.

Jste znám jako velký advokát Izraele.

To vy přece děláte také, a pokud vím, velmi dobře. Jen musíte dávat pozor, aby vztah vaší země k Izraeli zůstal takový, jaký je teď. A já vím, že pokud by měl Izrael dnes říci, koho považuje za svého největšího přítele, byla by to Česká republika. Je to malá země, jen o trochu větší než Izrael, co se počtu obyvatel týče, velmi kompetentní, oddaná demokracii. A bylo to vlastně Československo, které se roz-

hodlo pro zřízení dvou států, a nikdo ho nechce násilím zase spojit. Stejně jako nikdo nepožaduje, aby se zase spojily Bangladéš, Pakistan a Indie nebo bývalá Jugoslávie. Jen Izrael je stále pod tlakem.

Česká politika vůči Izraeli je od sametové revoluce konzistentní a doufejme, že to tak i zůstane. V poslední době se však začínají ozývat polemické hlasy z levicového tábora. Někteří se odvolávají na názory Noama Chomského. Co si o něm myslíte vy?

Budete se divit, ale já Chomskému rozumím. Chápu jeho argumenty, i když s nimi naprosto nesouhlasím. Chomsky je intelektuál, je zakladatelem školy moderní lingvistiky. On je svého druhu fenomén. Na rozdíl od Normana Finkelsteina a lidí kolem něj. To jsou hlupáci, to jsou klauni. S jejich názory nemá cenu polemizovat, protože nejsou vědecké, akademické.

Něco jako David Irving, známý popíráč holokaustu?

Ale ani to ne, Irving něco přece jenom napsal, i když nepravdy. Jak ale může někdo brát vážně takového Gilada Atzmona, který říká, že se Izrael chová hůř než nacisti? Jeho názory a názory Finkelsteina lze vysvětlit jenom tak, že nenávidí Izrael a nenávidí Židy, jsou to zkrátka židovští antisemité, i to se stává. Atzmon to přiznává, Finkelstein to popírá, ale on je taky jednoznačně antisemita.

Takováhle atmosféra ale pak vede až k žalobám proti Izraeli u Mezinárodního trestního soudu (ICC).

Já s ICC komunikuji, byl jsem tam dokonce minulý týden, a mluvím s nimi. Stejně jako můj přítel Irwin Cotler, bývalý kanadský ministr spravedlnosti. Už jsem oznámil izraelskému premiérovi, že jsem ochoten postavit tým právníků, kdyby došlo na projednávání žalob. Ale jsem přesvědčen, že k tomu nedojde. ICC byl dosud velice férový soud, na rozdíl od Mezinárodního soudního dvora (International Court of Justice), který není ani mezinárodní, ani soud, a ani nemá nic společného se spravedlností. Není mezinárodní, protože nepřipouští účast Izraele na rozhodování, není soud, protože soudce jmenují vlády, kterým jsou pak oni odpovědní, a nikdy neudělal nic, co by mělo společného se spravedlností, spíš páchá nespravedlnosti. To je jak svatá říše římská, ta taky nebyla svatá, nebyla římská a nebyla to říše.

Jak se tedy díváte na postavení Izraele a na další možný vývoj?

Já jsem spíš pesimista, nebo raději opatrný realista. Palestinci propásli příležitost,

propásli ten správný moment. Pozornost Izraele je teď soustředěna víc na Írán a pozornost světa je soustředěna na tzv. arabské jaro. Palestinci měli velkou příležitost zasednout k jednáním o zřízení dvou států, ale oni od toho jednacího stolu odešli. To je už poněkoli káté. Palestinci nikdy nepromeškají něco, co by mohli promeškat. Chovají se tak, jako kdyby šestidenní válku v roce 1967 vyhráli oni. V historii je to snad poprvé, co vítěz války usiluje o mír a poražený žádá bezpodmínečnou kapitulaci. Nemohou přece získat území, aniž by se to předem dojednalo. Oni to území přece nedostanou od Islandu tím, že uzná palestinský stát.

Jak se díváte na postoj Evropy k Izraeli?

Evropa v tomhle není jednotná. A nepanuje jednota ani uvnitř jednotlivých evropských států. V některých státech jsou v parlamentu protizraelské strany, ale ne ve vládě. V jiných zase v poslední době vyhrávají volby strany, které jsou otevřeně proizraelské, například ve Španělsku, v Řecku. Já jsem měl přednášky pro parlamentní skupiny v Anglii, ve Francii a mnoho poslanců se otevřeně staví na stranu Izraele. Jedinou skutečně problematickou zemí střední Evropy je dneska Maďarsko, což je ovšem problém pro všechny. Zapomíná se, že Maďarsko, stejně jako Norsko, si docela dobře rozumělo s fašismem. A dneska je v Maďarsku úplně jiná atmosféra, než je třeba v České republice.

Takže obraz Evropy je dost rozmanitý. Mnoho států kritizuje Izrael kvůli osadám. Ale to já dělám taky. Jsem přesvědčen, že byla chyba začít stavět v některých lokalitách, bylo to spíš gesto síly vůči Palestincům a v důsledku to bylo kontraproduktivní.

Jaká by tedy měla být role těch, kterým leží osud Izraele na srdci? A není kontraproduktivní, když na obranu Izraele vystupují Židé, žijící v jednotlivých zemích diaspor?

Ne, není, to je přirozená součást naší identity. Ale pro věc Izraele bychom měli získat ještě někoho dalšího, víc mladých lidí, víc žen, víc zástupců různých menšin, lidí různé barvy pleti, lidi s různým backgroundem. Nemůžeme to přece nechávat jen na postarších bělošských pánech, jako jsem já nebo jako je Irwin Cotler nebo Elie Wiesel. Potřebujeme mladou generaci, lidi jako jsi ty.

Jo, bejvávalo! Ale děkuju. A děkuju za rozhovor.

TOMÁŠ KRAUS

NIC NESKONČILO

Ukázky z knihy *Rozhovory s Josifem Brodským*

S verši Josifa Brodského jsme se mohli poprvé v češtině setkat na sklonku šedesátých let minulého století: v Edici Svědectví v Paříži vyšel v roce 1968 výbor Jiřího Kovtuna Velká elegie a v roce 1969 otiskla Světová literatura Brodského Stanici v poušti v překladu Václava Daňka. Ale již předtím bylo jeho jméno pojmem. Když byl poté, co se moci v SSSR chopil v roce 1964 Leonid Brežněv, souzen a jako příživník odsouzen k vyhnanství a nuceným pracím, sledoval jeho proces celý kulturní svět. Brodskij byl už v té době respektován jako velký básník ruského jazyka, srovnatelný například s Annou Achmatovou (která byla jeho blízkou přítelkyní), Osipem Mandelštamem nebo Marinou Cvětajevovou. Vyhnanství bylo díky neustávajícím protestům domácích i zahraničních umělců nakonec zrušeno a Brodskij se mohl několik let dokonce věnovat psaní jako „zaměstnání“, aby byl v roce 1972 vyhnán znovu, tentokrát ze Sovětského svazu. Usadil se v USA, kde získal občanství a stal se pedagogem a nakonec i profesorem na Michiganské univerzitě v Ann Arboru. Tam také pokračoval ve svém díle, které celé vyšlo v ruském originále v univerzitním nakladatelství Ardis. Prózy a zejména eseje psal později už anglicky a do angličtiny byly také prakticky všechny jeho ruské verše přeloženy. V roce 1987 se stal laureátem Nobelovy ceny za literaturu.

S dílem Josifa Brodského se český čtenář mohl začít doopravdy seznamovat až po roce 1989. V roce 1997 vychází obsáhlejší výbor z poezie Konec krásné epochy (BB/art) a hra Mramor (Divadelní ústav), o rok později eseje a dramata Jeden a půl pokoje (Lidové noviny), v roce 2003 Vodoznaky. Zrcadlení času (Prostor) a na sklonku loňského roku Rozhovory s Josifem Brodským (Camera obscura).

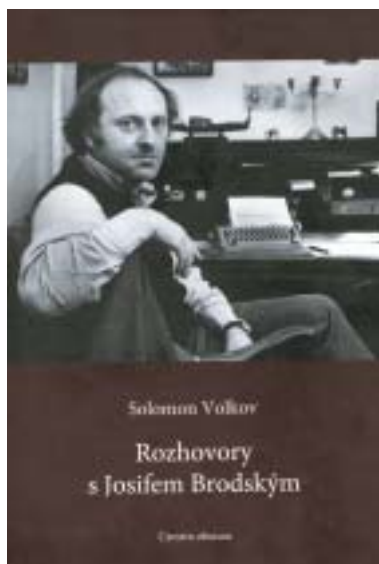
Partnerem v těchto rozhovorech je Brodskému Solomon Volkov, ruský spisovatel a muzikolog, který stejně jako Brodskij působil v Leningradu a v roce 1976 emigroval do USA. Jedná se vlastně o 12 rozhovorů, které vznikaly v letech 1988 až 1992 a vyšly jako celek v roce 1998, dva roky po básníkově smrti. Volkov sám je označuje jako „přůvodce, svého druhu bedekr po dech beroucím, často krásném a často zapovězeném území Brodského života a díla“. Vybrané ukázky mohou ovšem jen naznačit, o jak mnohotvárný a originální text se ve skutečnosti jedná. jd

* * *

B: Myslím si, že vznik volnomyšlenkářství v Sovětském svazu nebo obecně osvobození vědomí se vůbec nepočítá až od Jednoho dne Ivana Děnísoviče.

V: A čím to tedy podle vás začalo?

B: Pro mou generaci Tarzanem. To byl první film, ve kterém jsme viděli přiroze-

ný život. Dlouhé vlasy a ten vynikající Tarzanův skřek, který – jak si jistě pamatujete – pak zněl všemi ruskými městy. Byli jsem celí diví se Tarzanovi podobat. Tam to začalo a úřady s tím zápasily mnohem víc než později se Solženicynem.

ITÁLIE

V: Abychom se vrátili k Benátkám – dá se říct, že se toto město stalo jedním z vašich světů?

B: Ano i ne. Víte, člověk sám sebe chtě nechtě vidí jako hrdinu nějakého románu nebo filmu, kde je v záběru. Mým vrtochem je, že na pozadí musejí být Benátky.

V: A holubi na náměstí Svatého Marka?

B: Holubi nejsou nutní. Benátky jsou prostě tím nejlepším, co bylo na zemi vytvořeno. Jestliže existuje nějaká idea řádu, pak Benátky se jí blíží tím nejpřirozenějším a nejmysluplnějším způsobem ze všech možných. A když mám šanci se jim přiblížit, snažím se tam strávit aspoň nějaký čas, protože být tam pořád není možné a ani to není třeba.

[...]

V: Dnes možná můžeme Itálii brát jako ráj na zemi, protože je pro nás jakýmsi mu-

zeum, ale všechny ty krásné obrazy, kostely, všečen ten mramor a podobně se tvořily uprostřed nesčíslných válek, utrpení a krvavých hrůz.

B: Ne, není to pro nás ráj a už vůbec ne dnes. Ptáte se, proč mluvím o Itálii jako o skutečně jediném místě, které by se dalo nazvat rájem na zemi? Právě proto, že v Itálii mi dochází, že tohle je uspořádání světa, jaké má být. A jaké taky kdysi bylo, možná ve starém Římě. V tomto smyslu jsme se Šmakovem byli jakoby Římány.

ANNA ACHMATOVOVÁ

B: Puninovi se rozhodně nechtěli pohřbem Achmatovové zabývat. Vrazil mi do ruky úmrtní list Anny Andrejevny a řekli mi, až najdu hřbitov. Nakonec jsem našel místo v Komárově. Musím říct, že jsem v této souvislosti viděl věci! Leningradské úřady odmítaly přidělit místo na některém z městských hřbitovů, orgány lázeňského okresu, pod jehož správou se Komárovo nachází, byly také rozhodně proti. Nikdo nechtěl vydat žádné rozhodnutí, všichni se hrozně bránili, začala nekonečná jednání. Hodně mi pomohla Z. B. Tomaševská. Znala lidi, kteří v té věci mohli nějak pomoci – architektky a podobně. Tělo Achmatovové už bylo v chrámu sv. Nikoly, i bohoslužba začala a já jsem pořád ještě stál na komárovském hřbitově a nevěděl, jestli ji tam pohřbí, nebo ne. Těžko se na to vzpomíná. Jen co řekli, že přišlo povolení, kopáči dostali po flaše, skočili jsme do auta a pádili do Leningradu. Ještě jsme stihli bohoslužbu. Kolem byly policejní kordony a v chrámu lital Leva a těm, kteří fotili, vytrhával z aparátů filmy. Pak odvezli Achmatovovou do Svazu spisovatelů na občanskou panychidu a odtud do Komárova. [...] Celý pohřeb a vlastně i všechny následující události byly ve všech ohledech dosti pochmurné. Samozřejmě, že je hřích protivit se boží vůli, ale já myslím, že za smrt Achmatovové mohla jednoduše nepozornost.

V: Z čí strany?

B: Ze strany známých, přátel. V Moskvě ji po propuštění z nemocnice dali do takové těsné komůrky vedle kuchyně, kde nebyl vzduch. Potom nenadálý převoz do Domodědova. Představte si, že vás třetí infarkt stihne na jaře! Nevím, nevím. Anna Andrejevna byla zkrátka bez domova, použijeme-li její vlastní výraz – bez pastoušky. Blízcí známí jí říkali „královna – tulačka“, a opravdu, měla v sobě něco z potulné, opuštěné panovnice, zvláště když vám v nějakém cizím bytě vstávala naproti. Zhruba čtyřikrát do roka měnila místo bydliště: Moskva, Leningrad, Komárovo,

znovu Leningrad, znovu Moskva atd. Vakuum, vytvořené absencí rodiny, vyplňovala přáteli a známými, kteří se o ni starali a pečovali o ni úměrně svým silám. Byla velmi nenáročná a nejednou jsem ji u někoho na návštěvě, zvláště u Puninových, našel hladovou, ačkoli zvláště u nich „každou minutu platila ona“.

Tenhle způsob existence nebyl příliš pohodlný, nicméně svým způsobem ji činil šťastnou, protože ji všichni velice milovali a ona také mnohé milovala. Nějakým bezděčným způsobem kolem ní vždycky vznikl jakýsi kruh, do něhož svinstvo nemělo přístup. Příslušnost k tomuto kruhu na mnoho let dopředu určoval charakter, chování a vztah k životu mnohých – téměř všech, co do něj patřili. Jako nějaké duševní ozáření na nás všech leží odlesk tohoto srdce, rozumu, mravní síly a neobyčejné štědrosti, které z ní vycházely. Nechodili jsme si za ní pro pochvaly, ani pro literární uznání, ani pro chválu našich opusů. Ne všichni samozřejmě. Chodili jsme za ní proto, že v nás vyvolávala pohnutí, protože v její přítomnosti se člověk jakoby vzdával sám sebe, té duševní, duchovní – už nevím, jak to nazvat – úrovně, na které se zrovna nacházel, jazyka, který používal, ve prospěch jazyka, který používala ona. Samozřejmě, že jsme se bavili o literatuře, dělali drby, běhali pro vodku, poslouchali Mozarta a vysmívali se vládě. Ale když se ohlédnu nazpět, nevidím ani neslyším zrovna tohle. V povědomí se mi vynořuje spíš jeden řádek z Šípků – Už nevíš, jaké zproštěn jsi byl viny... Tenhle řádek není ani tak vytržen z kontextu, jako spíš je od kontextu oddělen, protože je vyřčen hlasem duše – neboť odpuštění je vždycky větší než křivda sama a kdo odpouští je větší než ten, kdo křivdu působí. Ten řádek je adresován člověku a v podstatě celému světu, je odpovědí duše na existenci. Ne zručnosti ve skladbě veršů, ale právě tomuhle jsme se od ní učili. „Josife, my dva známe všechny rýmy v ruštině,“ říkávala.

Na druhé straně, skladba verše je vlastně odpoutáním se od kontextu. To, že jsme se s ní znali, pro nás, myslím, bylo mnohem lepší, než kdybychom se znali třeba s Pasternakem. Kdyby nic jiného, naučila nás odpouštět. Mimochodem, možná bych měl být trochu opatrnější s tím zájmemem my. Ačkoliv, vzpomínám si, že když Arsenij Tarkovskij začal svou smuteční řeč slovy „S odchodem Achmatovové skončilo...“, všechno se ve mně vzbouřilo – nic neskončilo, nic nemohlo a nemůže skončit, dokud jsme tu my. Ať už jsme kouzelný nebo nekouzelný chór. Ne proto, že si pamatujeme její verše nebo sami píšeme, ale proto, že se stala částí nás, částí našich

duší, chcete-li. Ještě bych dodal, že i když příliš nevěřím v existenci onoho světa a života věčného, mívám nicméně často pocit, jako by nás odkudsi zvnějšku sledovala, jako by nás pozorovala shůry, jako to dělala, když žila... A nejen pozorovala, nýbrž chránila.

RUSKO A EXIL

V: *Pojďme si něco říci o Gennadiji Šmakovovi.*

B: [...] Vždycky jsem měl a mám spoustu známých, jenže jsou buď starší, nebo mladší. A to není úplně ono. Šmakov byl takové mé, nechci říct přímo alter ego, ale v určitém smyslu člověk, kterému jsem měl důvod věřit víc než komukoli jinému. A nejen proto, že byl ve své době jedním z nejvdělanějších lidí, což samo o sobě bylo příčinou když ne úcty, tak přinejmenším důvěry. Nebylo to však tím, že všechno přečetl a všechno věděl, spíš jsme byli opravdu stejná krevní skupina, jak se říká. Stejný živočišný druh,

Josif Brodskij, 80. léta. Foto archiv.

chápáte? Oni totiž ne všichni lidé jsou lidé. Mám takovou starou teorii – jestli je, řekněme, generální tajemník komunistické strany člověk, pak já člověk nejsem. Chápání lidské existence má podle mě neuvěřitelné výkyvy, které mi osobně připadají dost nesmyslné.

Situace v Sovětském svazu byla vyostřená ještě z jednoho důvodu. Literatura a vlastně umění obecně je přece v podstatě soukromé podnikání. V Rusku, obzvlášť v době, kdy jsme se se Šmakovem vzájemně vychovávali a byli vychovávaní, existovalo jen několik forem takového soukromého podnikání. Pro mě to byla krásná literatura, pro Šmakova umění, nevěra – a ještě co? Ještě jsme mohli jít do kina. (Protože přes všechnu omezenost filmové nabídky jsme si přece jen mohli vybrat

kam jít a na co se dívat.) Člověk nutně cítil, že jeho vztahy se systémem, se státem jsou napjaté. Nebo ani ne tak se státem a systémem, jako s lidmi kolem. Chtěl bych ještě něco upřesnit ohledně našeho předešlého rozjímání o tom, kdo se kde cítí jako cizinec. Víte v čem je problém? Vzpomínám si, že ještě v Leningradě, když jsem dopsal báseň a šel se projít na Litějný prospekt, cítil jsem či dokonce jsem si byl jist, že jsem mezi lidmi, s nimiž mám pramálo společného. Neboť ještě před čtvrt hodinou jsem se zabýval něčím, co je z různých důvodů nikdy nenapadá a v nejbližší době ani nenapadne. Přitom to byli moji krajané. Ale když se stejným pocitem vyjdete na ulici v New Yorku, je po ruce omluva, že kolemjdoucí mluví přece jiným mateřským jazykem, že. Takže pocit odcizení tady není tak bolestný jako doma. Na tuhle okolnost člověk nesmí zapomínat, když poslouchá ty nekončné a protivné úvahy o strašlivém údělu spisovatelů ve vyhnanství. Protože ve skutečnosti to tak není. Dokonce si myslím, že tady na Západě mají spisovatelé, hudebníci, tanečníci z Ruska nebo z východní Evropy více méně adekvátní publikum, mnohdy převyšující to, které měli doma. Často na to myslím.

B: Ještě bych k tomu něco dodal. K našim úvahám o této věci lze namítnout – ano, na Západě máte publikum, ale ti lidé ničemu nerozumí, protože nemluví stejným jazykem jako vy. Na to odpovídám, že s člověkem nikdy nikdo nemluví jeho jazykem. Dokonce i když si s vámi povídá vaše žena, nemluví vašim jazykem. Když spolu mluvíte, přizpůsobujete se jí. Přizpůsobujete se i svým přátelům. V každé takové situaci se pokoušíme vytvořit si zvláštní žargon. Proč existují žargony a různé profesní terminologie? Protože lidé vědí, že jsou každý jiný, a tomuto úděsnému faktu se snaží bránit tím, že si vytvářejí obecnou idiomatiku, která se stává jazykovým kódem těch, „co spolu mluví“. Tímto způsobem také vzniká iluze, že je člověk „mezi svými“ a že mu lidé v dané skupině rozumějí. Je pochopitelné, že když při vystoupení vtipkujete a lidé v sále se začínají usmívat a chichotat – tedy dávat najevo, že vám „rozumějí“ – je to vlastně příjemné. Ale v podstatě se bez této potěchy obejdete.

Solomon Volkov: Rozhovory s Josifem Brodským. Přeložil Alexandr Jeništa, vydalo nakladatelství Camera obscura v Příbrami. 402 stran, pevná vazba, fotografická příloha, rejstříky a bibliografie. Cena 445 Kč.

MAGNÁTI Z VÝCHODNÍ EVROPY

Židovští zakladatelé hollywoodských studií

Nápadně velká účast Židů v americkém filmovém průmyslu, jež je námětem současné výstavy ve vídeňském Židovském muzeu (viz *Hollywood ve Vídni*, Rch 1/2012), byla již od 20. let horkým tématem veřejné diskuse, účastnili se jí Židé

Samuel Goldwyn. Foto archiv.

i Nežidé, antisemité i filosemité, spisovatelé, žurnalisté, veřejní činitelé a právníci či podnikatelé jako Henry Ford, a v podstatě trvá dodnes. Na rozdíl od svých předchůdců – mužů jako Thomas A. Edison, D. W. Griffith a Thomas Ince, kteří byli s úctou označováni za „vynálezce“ nebo „pionýry“ filmu – byli židovští zakladatelé hollywoodských studií (označováni jako „mogulové“) často líčeni jako autokratičtí, nepřátelští vládcí, přinejlepším impresáři-ové, kteří vděčí za své úspěchy finanční prozíravosti, smyslu pro talent a vnímavosti pro požadavky publika, nikoli neumdlévající energii, představitivost a ambicím. Hollywoodští „mogulové“ pocházeli vesměs ze střední a východní Evropy nebo byli potomky přistěhovalců a pokoušeli se uniknout z beznadějného světa východoevropské chudoby, která se zdála být jejich osudem.

Jistou výjimkou byl *Carl Laemmle* (1867–1939), syn obchodníka z Laupheimu v jižním Německu. Z městečka, kde byl jeden z jeho předků rabínem, odešel v sedmnácti do New Yorku. Pracoval v konfekci, pak si otevřel pětcentové kino, brzy se vypracoval k síti biografů a založil distribuční podnik. V roce 1911 založil nejstarší hollywoodské studio *Universal*, první velkou produkční a distribuční společnost. Jeho synovec Edward Laemmle v jediném roce 1922 natočil tři velmi úspěšné westerny *The Two Pioneers*, *Winners of The West* a *The Days of Buffalo Bill*. Po první světové válce podporoval rodné městečko vysokými pe-

něžními dary. Teprve protesty nacistů proti jeho filmu *Na západní frontě klid* (1930) jej Německu odcizily. Až do své smrti však pomáhal četným souvěrcům uprchnout do Ameriky.

METRO-GOLDWYN-MAYER

Šéf studia MGM *Louis B. Mayer* (1885 až 1957), vlastním jménem Lazar Meir, udával jako místo svého narození Bělostudka nebo Minsk. Narodil se 12. července 1884 (sám ale uváděl 4. červenec 1885, americký Den nezávislosti). Jeho rodina se odstěhovala do Ameriky v roce 1890. Zatímco otec zůstal i tady hauzírnickem a šnorerem, malý Louis utekl z domova, v osmi začal pracovat u vetešníka, ve 22 měl síť kin a ve 30 produkoval první dlouhometrážní film: *Zrození národa* (režii měl slavný režisér D. W. Griffith). Později v Hollywoodu založil Metro-Mayer Co. a ve 30. letech se jako šéf MGM stal nejlépe placeným Američanem.

Samuel Goldwyn (1882–1974) se narodil jako Šmuel Gelbfisz ve Varšavě. Jeho rodiče byli zbožní chasíde s mnoha dětmi. Po smrti otce odešel šestnáctiletý Šmuel pěšky do Anglie a pak odplul do Ameriky. Zde se zmožil jako úspěšný výrobce rukavic, pak se začal zajímat o film. V roce 1919 založil Goldwyn Co., která se o pět let později r. 1924 sloučila s Metro-Mayer v MGM. Goldwyn sám pak založil jednu z nejvýznamnějších hollywoodských nezávislých produkčních společností. Chtěl natáčet filmy „na vytríbeném uměleckém základě“, současně ale prohlásil: „Pokud se divákům film nelíbí, mají pro to dobrý důvod. Obecenstvo se nikdy nemýlí.“ Na vzniku MGM se významnou měrou podílel *Marcus Loew* (1870–1927), který se narodil přistěhovalcům v Lower East Side, prodával noviny, pracoval jako tiskař, obchodoval s kožešinami, a ve třiceti již vlastnil celou síť kin. Spolu s Carl Laemmlem sehrál významnou úlohu zejména při prolomení monopolu Edisonovy Patentové společnosti v roce 1915.

WARNER BROTHERS

Bratři *Harry* (1881–1958) a *Jack Warnerové* (1892–1978) pocházeli z Krasnosielce, typického polského štetlu, 90 km severně od Varšavy (při okupaci Polska zde došlo k jedné z prvních velkých masových vražd). Jejich otec Benjamin Wonsal (nebo Woron) byl chudý příštipkář, ortodoxní otec 9 dětí, který emigroval v roce 1888. Bratři

si roku 1904 koupili vlastní promítačku a začali provozovat kino, v němž jejich sestra Rosa hrála na piano a nejmladší Jack zpíval. Později se stali šéfy prvního celoamerického řetězce kin. V roce 1923 koupili spol. *Fitagraph* na výrobu desek, které hrály k němým filmům. V roce 1927 natočili slavný film *The Jazz Singer*, spojený s mluvenými a zpívanými pasážemi, který znamenal „zvukovou revoluci“ a udělal z Warner Bros. jednu z největších hollywoodských společností.

William Fox (1879–1952) se narodil v oblasti Tokaje, ve vesnici Tolcsva jako nejstarší ze 13 dětí. Jako příjmení uváděl Fuchs nebo Fried. Bylo mu devět měsíců, když se zoufale chudí rodiče rozhodli emigrovat do Ameriky. Když povrostl, utekl ze školy i z domu, zkoušel pracovat v oděvní továrně a nakonec objevil „nickelodeony“. Z majitele brooklynských šestákových arkád se stal zakladatelem celé sítě biografů. Pak se spojil s 20th Century a vytvořil z ní další z velkých hollywoodských produkčních společností.

Také *Adolph Zukor* (1873–1976) pocházel z velmi chudého severovýchodního Maďarska (z obce Rics). Narodil se v rodině rabína, do New Yorku přišel sám jako šestnáctiletý, začínal v textilní výrobě, stal se obchodníkem s kožešinami, pak začal provozovat kina. Ve 20. letech navštívil Ricsu, kde nechal vybudovat kašnu a založil nadaci, která každé nevěstě z vesnice dávala na věno 25 dolarů (tehdy velké peníze). Svoji zkušenost shrnul takto: „Dora-

Louis B. Mayer s J. Allysonovou a J. Stewartem oslavují 25. výročí firmy Metro-Goldwyn-Mayer.

zil jsem z Maďarska, kde nás bylo 16 dětí. Když jsem odjízďěl, byli rodiče už po smrti a ve vestě jsem měl zašitých jen pár dolarů. Rozechvěle jsem však vdechoval silnou a svěží vůni svobody a Amerika byla ke mně laskavá.“ Zakladatel Paramountu a náruživý kuřák se dožil ve výborné formě věku 103 let.

ARNO PAŘÍK

JAMIM MIKEDEM

Putovní výstava židovských pohlednic opět v Praze

Na počátku 20. století se stala pohlednicí novým a oblíbeným komunikačním médiem – asi jako dnešní mobily. Přední strana se brzy uvolnila pro zajímavý obrázek a lidé mohli posílat ke zprávám i obraz místa, kde právě pobývali. Pohlednice se brzy staly snad nejuplnějším obrazem světa a života na počátku moderní doby. A právě na pohlednicích se nepozorovaně a jaksi mimoděk zachoval možná nejkompaktnější obraz života předválečných židovských obcí, jejich památek, osobností a zvyků. Svět, který byl definitivně zničen katastrofou šoa.

V polovině ledna byla v Praze otevřena výstava starých židovských pohlednic ze sbírky Františka Bányaie, nazvaná *Jamim mikedem* (Dny z doby minulé). Záměrem výstavy, jež zahrnuje na 30 rámovaných pa-

Varšava, 1930.

nelů s více než 420 pohlednicemi a dalšími samostatně zvětšenými záběry, bylo ukázat co nejširší tematickou škálu židovských pohlednic zejména z regionu střední Evropy. Nejvíce jsou zastoupeny motivy místopisné – synagogy a židovské hřbitovy. Zvláštní pozornost je věnována židovským motivům z bývalého Československa, dále četným synagogám ve Vídni, Polsku a Maďarsku, ale také v Rumunsku, Chorvatsku, Srbsku a Bosně, nechybí ani pohlednice z Německa, Francie, Ruska a Ukrajiny.

Jeden z nejzajímavějších tematických souborů tvoří pohlednice z původních židovských sídlišť, ghatt a židovských ulic, zejména v oblasti Haliče a Podkarpatské

Rusi. Na ně navazují fotografické pohlednice zachycující výrazné tváře starců nebo dětí na ulici, rodinné fotografie před krámy obchodů, děti v chederu v tradičním oblečení, jednotlivce, kteří provozují někdejší židovská povolání – hauzírníky, vešnáky, krejčí, podomní prodavače, muzikanty, brusíře. K obrazu židovského života před sto lety patřily neodmyslitelně také Karlovy Vary a Mariánské Lázně.

Další pohlednice se věnují židovským svátkům a náboženskému životu. Některé zachycují svátečně oděné muže s dětmi o šabatě na cestě do synagogy, jiné staré muže při ranních bohoslužbách. Mnohé z pohlednic jsou spojeny s oslavou šabaty, jiné připomínají poetický obřad požehnání nového měsíce, které se kdysi konalo pod noční oblohou. Nejvíce pohlednic bylo určeno jako přání k Novému roku a Dnu smíření. Na nich se setkáme s tradičními hebrejskými pozdravy, zobrazením obřadu tašlich na říčních březích nebo motivem starého muže s bílým kohoutem pro obřad kaparot. Vzácnější jsou pozdravy ke svátku Pesach, jen výjimečně se vyskytují pozdravy ke svátku Sukot, k Chanuce nebo Purimu.

Také události ze života jednotlivce byly příležitostí k blahopřání – nejčastěji židovská svatba se všemi svými zvyky a obřady, s chupou, tancem a hudbou, dále obřizka novorozeného syna nebo bar micva. Jako přání sloužily také původní pohlednice, navrhované židovskými umělci, včetně karikatur a humorných výjevů ze židovské domácnosti. Později nechyběly ani pohlednice vydávané k sionistickým a sportovním událostem nebo s památnými místy ze Svaté země.

Úspěšná výstava má již svoji historii – premiéru měla na jaře 2000 v zimní modlitelně ve Španělské synagoze. Odtud se vydala na cestu po střední Evropě. Téměř každý rok byla vystavována na jednom či několika místech a všude se těšila značné pozornosti. Hostovala v Lodži, Košicích, Kyjevě, Drážďanech, Berlíně a v Chemnitzu. Cestu na jih zahájila v Budapešti, následovala repríza v Miškolci, Skopji, kde byla vystavena v nově otevřeném památníku šoa, a v obnovené synagoze ze 14. století v Mariboru. S podporou Ministerstva kultury ČR byla výstava v roce 2007 uspořádána

Synagoga v Czeglédu, Maďarsko, 1907.

v pražské Jeruzalémské synagoze, poté byla představena ve vídeňském centru Ezra v Tempelgasse. Její neobyčejně úspěšné putování střední Evropou dosud zdaleka neskloňilo – je domluvena výstava v lázeňském středisku Bad Homburg a ve výhledu jsou i další místa. Všechny tyto výstavy byly a jsou dobrou propagací židovské komunity v Praze.

ARNO PAŘÍK

Výstava starých židovských pohlednic ze sbírky Františka Bányaie bude ve výstavní síni ABF – Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství (Václavské náměstí 31) otevřena do 15. února 2012, vstup volný. Na internetu můžete najít ukázky všech druhů židovských pohlednic z jeho sbírky na www.judaica.cz.

Pan František Bányaie by rád touto cestou poděkoval za podporu Českým centrům, která většinu výstav organizovala, a velvyslancům ČR, kteří ve většině míst poskytli výstavě zástitu. Zejména panu Koukalovi ve Vídni, panu Jindrákovi v Německu, panu Braunovi ve Skopje, řediteli Českých center v Budapešti panu Černému a panu Jiřímu Místeckému z ministerstva zahraničí za jejich nadšení a osobní angažmá při realizaci výstav.

Vídeň, 1902.

NA DOBU NEURČITOU

O židovských výstavách, které žijí věčný život na webu

Výstava byla „přístupná v knihovně Židovského teologického semináře od 7. října do 30. prosince 1997, on-line výběr je dostupný na dobu neurčitou“, čteme na webových stránkách významné newyorské židovské instituce. On-line výstavy představují poměrně čerstvou a sympatickou cestu, jak představit zájemcům výstavy, které v galeriích či muzeích již proběhly. Na internetových stránkách uměleckých institucí se objevují i speciální virtuální „expozice“, které v tematických okruzích ukazují díla či exponáty, které třeba ani vystavené nejsou a spočívají v depozitářích. Nechybějí informace o historii budovy, v níž muzeum nebo galerie sídlí, a údaje o tom, jak jednotlivé sbírky vznikaly. Někdy jsou k dispozici i krátká videa, v nichž odborníci hovoří o tématech výstav nebo o jednotlivých umělcích či exponátech.

JUDAICA EUROPEANA

Některé on-line výstavy židovských institucí vznikají díky účasti v projektu *Judaica Europeana*, financovaného fondy Evropské unie. Jeho cílem je zpřístupnit veřejnosti co nejvíce galerijních, muzejních a knihovnických sbírek s židovskou tematikou prostřednictvím digitalizace a internetu. Podle uvedených údajů lze takto vypátrat již na 20 milionů položek. Pod jednou adresou (www.judaica-europeana.eu) naleznou zájemci přehledné odkazy na webové stránky institucí, jež se do projektu zapojily: na jejich expozice, knihovny, archivy, katalogy, případně zmíněné on-line výstavy. Jsou to: Židovské muzeum v Berlíně, ŽM ve Frankfurtu nad Mohanem, Centrum Leopolda Zunze v Halle, Institut Salomona Ludwiga Steinheima v Duisburgu, Sefardské muzeum v Toledu, Židovské historické muzeum v Amsterdamu, pařížské Středisko židovské hudby, Národní knihovna v Jeruzalémě, Ústřední sionistický archiv v Jeruzalémě, londýnská Galerie

Ben Uri a londýnské ŽM, Židovský historický institut ve Varšavě, Maďarský židovský archiv v Budapešti, athénské Židovské muzeum, Alliance Israélite Universelle v Paříži; Centrum pro židovskou historii v New Yorku a několik dalších. Projekt koordinuje Sběrka judaik při Univerzitní knihovně Goethovy univerzity ve Frankfurtu a řídí ho Evropská asociace židovské kultury v Londýně.

Herec Meier Tzelniker (původem z Rumunska) jako Shylock, napovídá dramatik Abish Meisels (původem z Haliče), produkce New Yiddish Theatre Company, 40. léta, Londýn.

ponátý, ale ty, které má, dokáže přehledně a nápaditě uspořádat a představit. Totéž lze říci i o jeho webových stránkách a on-line výstavách. V současné době nabízí dvě: první se nazývá *Židovská Británie, historie v padesáti předmětech* (tedy předmětech vybraných z muzejních sbírek); druhá, starší, se jmenuje *Jidiš divadlo v Londýně*.

Téma židovské Británie je rozděleno do dvanácti okruhů týkajících se soukromého i veřejného života Židů v Británii: Náboženský život; Rodina; Židé a politika; Dobročinnost; Práce a obchody; Oblastní komunity; Jak se vyrůstalo; Migrace a osídlení; Londýnský East End; Vojenská služba; Uprchlíci před nacismem; Sport a zábava.

Každý okruh uvádí základní údaje a prezentuje ho několik zobrazených exponátů. Například u zadání Židé a politika se mj. objeví snímek talířku, na němž je zvěčněn Benjamin Disraeli,

obklopený kvítky petrklíče (prý politikova oblíbená květina) a nad hlavou má královskou korunu. Talířek pochází z roku 1876, tedy z doby, kdy Disraeli sloužil již druhé premiéřské období. Jak upřesňuje doprovodný text, neměl ve své funkci na růžích (ani petrklíčích) ustláno: ač byl jako dítě pokřtěn a za zásluhy o blaho impéria ho královna povýšila do šlechtického stavu, vnímala ho anglická společnost jako Žida a tisk nešetřil posměšnými narážkami na jeho původ. To dokládá další snímek: dobová karikatura Disraeliho z časopisu *Vanity Fair*, pod níž se praví, že i když tento muž přiměl k reformám konzervativce i liberály, největší reforma jeho života spočívala v tom, že „z toho, co byl, se stal tím, kým je...“.

Téma londýnského East Endu představují předměty odkazující ke společenským a sociálním aktivitám v této chudé přístěhovalecké čtvrti: kodak zvaný Velká Berta známého svatebního fotografa Borise Bennetta; prapor a snímky ze života židovské nemocnice a sirotčince; výtisk školního časopisu z židovské školy, prapor cechu židovských pekařů, ale také dobová kresba reagující na „cizinecký zákon“ z roku 1905, jenž reguloval příliv přistěhovalců do Británie (jednalo se o první zákon svého druhu na světě). Pod tématem Uprchlíci před nacismem se skrývají dokumenty, které jsou spjaty i s historií naší země: identifikační štítek na zavazadlo sedmnáctileté Margit z Prahy, které se podařilo vycestovat do Anglie s dětským

transportem, organizovaným Nicholasem Wintonem a Trevorem Chadwickem, panenka dívky z téhož druhu transportu či snímek skupiny židovských dětí, které prošly koncentračními tábory a po válce odjely přes Prahu do Anglie, shromážděných kolem Husova pomníku na Staroměstském náměstí. Oddíl Vojenská služba zaznamenává účast židovských vojáků na bojištích první a druhé světové války v podobě snímků, vyznamenání či dopisů, jež psal Alec Silver, krejčí z Hackney,

účastník invaze v Normandii z rozbombardovaného Německa v březnu 1945 – téhož dne zahynul, když nakládal zraněné do ambulance.

HISTORIE V PADESÁTI PŘEDMĚTECH

Londýnské židovské muzeum v Camden Town není rozlehlé ani nejbohatší na ex-

Prapor nemocnice a sirotčince pro židovské děti v Norwoodu.

Prokliká-li se návštěvník všemi tématy a časovými obdobími, získá celkem dobrý, i když samozřejmě velmi povšechný přehled o tom, jak a kde Židé v Anglii žili a jak přispěli k místní kultuře a celkovému rozvoji země. Na malé ploše se dostalo pozornosti i tématu Británie a počátky sionismu... Co úplně schází, je reflexe modernější historie – té se ale snad věnují různé přechodné výstavy a akce.

Výstava *Jidiš divadlo v Londýně* představuje jidiš hry, jejich autory, herce a divadla a diváky, kteří svá zlatá léta zažívali v metropoli od konce 19. století do počátku století dvacátého. Do Londýna přicházeli poté, co je z rodných zemí, hlavně z Polska a Ruska, vyhnaly bída a diskriminace, a navíc roku 1883 carská vláda provozování jidiš divadla v zemi zakázala. V Londýně vzniklo několik jidiš divadel, nejslavnější bylo Grand Palais na Commercial Road, jež hrálo až do roku 1970. K nejúspěšnějším kusům patřilo drama *Král Lampedusy*, napsané podle skutečné události: letec RAF Sydney Cohen musel roku 1943 přistát na ostrově Lampedusa, tam nezaváhal, zajal zdejší italskou posádku a stal se tu „králem“. Výstava, prezentovaná opět formou tematických okének, jimiž se návštěvník proklikává k dalším obrazovým a textovým informacím, připomíná významné v Londýně působící jidiš dramatiky, režiséry, herce a herečky (včetně revizit, které používali: k vidění je třeba soubor falešných knírů herce Harryho Ariela).

OŽIVLÉ FOTOGRAFIE

Bohatou nabídku kvalitních on-line výstav, uměleckých i dokumentárních, nabízejí americké židovské instituce. Zajímavá i zábavná byla zřejmě výstava židovských pohlednic z počátku 20. století, již na podzim roku 1997 připravil Židovský teologický seminář (JTS). Výstava mapovala, jak se na pohlednicovém zlatém věku (období 1898, kdy se v Německu začaly tisknout pohlednice s obrázky na přední straně, do roku 1918) podíleli evropští a američtí Židé. Představila především pohlednice s přání-

mi k svátkům, se zobrazením domácích rituálů či s fotografiemi amerických a evropských synagog, ale také s motivy přistěhovalectví do Nového světa či obrázky s výjevem ze zemí tehdy nanejvýš exotických – ze života Židů v Maroku, Tunisku, ale také Palestiny. Americké pohlednice jsou vedené v moderním, optimistickém a spíše sekulárním duchu: na pohlednici k Roš hašana vytisknuté roku 1915 v New Yorku vidíme slečnu sedící v jednoplošníku, jak rozhazuje k Novému roku květiny;

Karikatura premiéra Benjamin Disraeliho, jak ji roku 1869 otiskl časopis *Vanity Fair*. © ilustrací na str. 12–13: The Jewish Museum London.

na jiném sedí na lodce párek a doprovodná básnička praví: „Naším veslem je srdce a vůle a naším břehem radost a mír.“ Jiné přání, nazvané „Novoroční převkapaní“, zachycuje rodinu shromážděnou u sváteční tabule, jak se raduje z dolarového šeku, který k Novému roku dostala od příbuzných.

Pozoruhodná musela být výstava, již od srpna 2010 do ledna 2011 prezentovalo Yeshiva University Museum ze sbírek YIVO Institute for Jewish Research: výběr

ze sbírky 16milimetrových amatérských filmů, které při návštěvě rodné země (především Polska) natáčeli ve 20. a 30. letech 20. století američtí emigranti. Technika přenosu v tomto případě trochu vážne, snímky se občas na chvíli „seknou“, ale i tak lze výstavu letmo „navštívit“. Filmy zachycují městečka, vesnice, krajiny: Krakov, Kyjev, Kalušin, Kolbišev, Varšavu, ale také Kolín či okolí Rýna; několik snímků pochází z New Yorku. Filmy z Polska vypadají jako oživé fotografie

Romana Višniaka: po ulicích spěchají ortodoxní Židé, před otlučenými krámkami či na pavlačích a dvorcích postávají ženy a děti. Do kamery se většinou usmívají, zřejmě poznávají svého bývalého souseda, nyní elegána v moderním kabátě a klobouku, který je přijel navštívit. V dalším záběru tohoto „Američana“ vidíme v družném hovoru s ortodoxním starcem. Před kamerou ochotně pózuje celé rodiny, jednu stařenku musí její manžel ze záběru vysloveně odtáhnout... Záběry ze světa, který měl zanedlouho přestat existovat, jsou v tomto provedení plně radosti a údivu protagonistů nad zajímavým vynálezem. YIVO Institute podobné dokumenty neustále shromažďuje, takže by bylo zajímavé zjistit, zda se v jeho archívech ukrývají i snímky z českých a moravských měst a vesnic.

Svémi „věčnými“ výstavami se představuje například i Athénské židovské muzeum, které připravilo výstavu snímků zachycujících momentky ze života předválečného židovského společenství, či amsterdamské muzeum výstavou o vzniku a vývoji rumunského hada.

Pro ty, kdo místo navštívili, je virtuální vzpomínka zajímavý způsob, jak si zážitky osvěžit nebo upřesnit některé údaje, a lidé, kteří se na výstavu nedostali, se vydají na cestu v prostoru i čase u svého počítače a podívají se na ni alespoň takto. Pokud je zaujme a inspiruje, třeba se na místo vypraví někdy v budoucnu. (Uvedené i jiné výstavy lze navštívit na adrese www.judaica-europeana.eu/virtual-exhibitions.html.)

ALICE MARXOVÁ

DVA MALÉ NÁRODY

Václav Havel patřil k lidem, kteří dobré vztahy mezi Čechy a Židy považovali za něco zcela normálního. Dokládá to i několik fotografií, které vybrala redakce Roš chodeš, a úryvek z Havlova poselství z února 1990.

Václav Havel u Zdi nářků při druhé oficiální návštěvě Izraele. Foto Karel Cudlín, 1997.

Často se zamýšlím nad tím, co bylo společné v historii Čechů a Židů. Oba jsme byli malé národy, jejichž existence byla nesamozřejmá. Věčný zápas o přežití a pocit nesamozřejmosti se promítaly do kultury obou národů, do jejich chování. Spisovatelé a filosofové se ujímali role politiků, v obou národech se tradičně pěstovala úcta ke knize, v níž se uchovával jazyk a tradice živé. Zejména pak úcta ke knize knih, Bibli.

Češi a Židé se pořád obraceli do minulosti, hledali v ní posilu a útěchu

že nic jiného nebylo po staletí dovoleno.

Jako prezident oceňuji spravedlnost, humánnost a objektivitu svého velkého

Se Simonem Wiesenthalem na Pražském hradě. Foto Pavel Škácha, 1990.

Mezi přáteli v Maislově ulici. Foto Karel Cudlín, 1994.

předchůdce T. G. Masaryka, který neohezkou vystoupil v aféře Hilsnerové a poté i Bejlisově. Riskoval svou popularitu, svůj časopis i své hnutí jen proto, aby byla zjištěna pravda. Podle jeho názoru každý, a zvláště malý národ musí mít mravní ideu, pro kterou žije a jíž přispívá k lepší souhře lidstva. Napsal: „Antisemitismus je podle mého soudu rána naše a vlastně jen naše, škodí nám, nás znemožňuje a zhrubuje...“ Jako prezident národa, který se právě zbavuje totalitního režimu, bych chtěl nakonec připomenout Masarykova slova: „Národ, který není v sobě mravný, pevný, politikou samou nemůže být spasen.“

JAKO DISIDENT jsem žil v tzv. ghettu a poučil jsem se o iracionálním bezpráví, kterému nelze čelit jinak než pocitem osobní svobody, jenž nelze zničit žádným vnějším útlakem. Stát, v němž jsme až do podzimu 1989 žili, se od začátku panství komunismu nedokázal vyjádřit nijak k židovské otázce, jen Charta 77 vydala svůj dokument. Stát podporoval antisemitismus v padesátých letech po velkých protizidovských procesech a angažoval se v palestinském konfliktu v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech. Tím z pozice síly likvidoval židovský problém, místo aby ho pomáhal řešit.

a často ji mytizovali. Utíkali se do rodiny, do soukromí a z toho pak pramenil skepticizmus, nedůvěra k vrchnosti, malá starost o obecný zájem, ale i smysl pro to dělat si ze sebe legraci a nebrat se příliš vážně.

Masarykův ideál humanitní jako náboženská myšlenka je možná stejně blízký židovství jako křesťanství, je to rovněž výraz národnosti, proto-

S izraelským ministrem zahraničí Moše Arensem v únoru 1990 při jednání o obnovení diplomatických styků. Z archivu M. Pojara.

Josif Brodskij

Dvě básně

STANICE V POUŠTI

Už je tak málo Řeků v Leningradě.
I zbourali jsme starý řecký kostel,
aby tam stál na uvolněném místě
koncertní sál. Jakási beznaděje
byla v té architektuře. Už není
v koncertním sále s tisícovkou míst
perspektiva tak smutná. Je to chrám,
chrám umění. A kdo je vinen tím,
že mistři pěvci přitahují dav
početnější než dav těch věrozvěstů?
Nicméně škoda, že už nespatriíme
normální věž nad místem toho činu,
leč obludně jen plochou krabici.
Jděte nám k šípku s obludnostmi tvarů.

Vzpomínám, jak ten kostel bourali.
Už bylo jaro, dávno předtím už
k svým Tatarům jsem chodil do rodinky
v sousední čtvrti. U okna jsem stál
a pozoroval starý řecký kostel.
Tatarské věty byly na počátku,
pak vmísily se do nich cizí zvuky
a nehalasně s nimi splyvaly,
aby je brzy zcela přehlušily.
V zahradě chrámu zařval exkavátor,
opřel se o zeď ocelovou pěstí
a nosné sloupy vzdávaly se tiše.
Jak nevzdávat se, když jsi pouhá zeď,
když před tebou je beran ničivosti.

Vždyť exkavátor nezbořil nic víc
než stěnu stejně neoduševnělou
a v jistém smyslu podobající se
té jeho. V neoduševnělém světě
neskládá jeden druhému své účty.
Pak na to místo svezli buldozery
a vyklápěčky. V pozdní hodině
na rozvalinách apsidy jsem seděl.
V trhlínách oltáře už zela noc.
A já se díval dírou do oltáře
na tramvaj, která plula po koleji,
na rozsvícený řetěz matných lamp.
To, s čím se nikdy nepotkáme v chrámu,
to vše jsem viděl jeho prizmatem.

Až jednou, až my tady nebudem,
ano, až po nás, na tom našem místě
určitě vznikne něco takového,
čeho se každý, kdo nás poznal, zhrzí.
Těch, kdo nás znali, nebude však mnoho.

Tak po paměti nožku zvedají
u bývalého místa všichni psové.
Dávno a dávno jejich plot byl stržen.
Ale plot stojí dál jim ve vidinách.
Jejich sny přeškrtyly skutečnost.
Snad jim i vůni země uchovává:
ani ten asfalt nezdolá psí vůni.
Vůbec nic pro psy neznamená sál,
obludný sál. Jim zbyla zahrádečka.
A čemu lidé význam přikládají,
je pro psí život zcela bezvýznamné.
A lidé tomu říkají: *psí věrnost*.
Pakliže však jsem jednou započal
vážnou řeč o štafetě pokolení,
vzete: jen téhle štafetě já věřím.
Nesou ji ti, kdo přijímají vůni.

Teď v Leningradě je tak málo Řeků.
I všude mimo Řecko je jich málo.
Alespoň na to jich tak málo je,
aby si prosadili svoji víru.
A věřit v to, co my tu prosazujem,
to od nich nechtěj. Křížem požeňná
národům jenom jedno. Jenom dílo.
Jak nésti kříž, to praví jiná báseň.
Jen jedinou tu měli povinnost.
Oni ji ale splnit nedovedli.
A neorané pole zarůstalo.
*„Ty, rozsévači, rádlu uchovej,
až bude po žních, my tě zavoláme.“*
Oni své rádlu neuchovali.

Dnes v noci vpíjím oči do okna
a přemýšlím. Kam jsme to zabloudili?
A od čeho jsme vůbec ještě dál:
Od pravoslavi – nebo helénismu?
K čemu jsme došli? Co je před námi?
Nečeká na nás v dálce jiná éra?
Jestliže ano, v čem jsme dlužníci?
A jakou od nás očekává oběť?

(1966)

* * *

Poznávám ten vítr slétlý dolů na trávu,
co se pod ním slehá jak pod hordou Tatarů
Poznávám ten list, co v blátě rozestlán:
leží jako padlý, zkrvavený chán.
Rozlévající se klínem po šikmém
dřevěném domu v cizí končině
jako husí letka – podzim na okenním skle
svoji slzu poznal by i v tmě.
Zapomněl jsem, obraceje oči ke stropu,
slovo ne, jen číslo, říkám pluku pochopů,
kajsacké však jméno jazyk v ústech za noci
ševelí jak podepsané právo pravdoucej.

(1975)

Přeložil Václav Daněk

Ašer ben Jechiel a Jaakov ben Ašer: Z NĚMECKA DO TOLEDA

Z cyklu rabínští učenci středověku a renesance II

Ašer ben Jechiel (zvaný také Roš) se narodil nejspíše roku 1250 v Německu. Pocházel z významné rodiny rabínských učenců, jeho prapradědem byl rabi Eliezer ben Natan, zvaný R'aven, tosafista a autor halachického díla *Even ha-ezer* (Kámen pomoci). Ašer patřil k žákům slavného rabi Meira z Rothenburku, o němž jsme na tomto místě již slyšeli (*Rch* 2/2011). Když se rabi Meir po pokusu odejít z Německa dostal do zajetí císaře, Ašer ben Jechiel sbíral peníze na jeho vykopení. Jak víme, rabi Meir nakonec ve vězení zůstal až do své smrti a Ašer ben Jechiel místo něj zastával ve Wormsu rabínskou funkci.

Politická a zejména bezpečnostní situace německých Židů se však zhoršovala.

KŘÍŽOVATKA KULTUR

Toledo, ve středověké hebrejštině nazývané Tolitula, bylo ve vizigótském období dějištěm významných církevních koncílů, a i poté, co ho v 8. století ovládli muslimové, zůstávalo důležitým kulturním centrem s židovskou a křesťanskou přítomností. Roku 1085 získal Toledo Alfons IV. a připojil je jako první velké město znovu ke křesťanské Evropě. I po tomto politickém přelomu si Toledo zachovalo svou multi-kulturní dimenzi a přitahovalo křesťanské učence, kteří se zde mohli seznámit s filosofickými, medicínskými a přírodovědnými spisy, jež v latinské Evropě nebyly známy vůbec nebo jen z doslechu. Kolem toledské katedrální knihovny vznikla z popudu arcibiskupa Raymonda

základem studia ptolemaiovské astronomie až do Kopernikovy doby. Příklad Gerarda z Kremony, který se v Toledu usadil natrvalo a přeložil zde celkem přes osmdesát spisů (mj. díla Euklidova, Archimédova, Aristotelova nebo Chórezmiho), dostatečně dokládá jedinečný význam tohoto města pro šíření vzdělanosti ve středověku. Židům, stejně jako mnohým křesťanům, disponujícím znalostí arabštiny (tzv. mozarabům), v mnoha případech připadla úloha učitelů a zprostředkovatelů.

AŠKENÁZSKÝ RABÍN V TOLEDU

Vraťme se však k Ašeru ben Jechielovi. Po svém příchodu do Toleda a snad již během svého pobytu v jižní Francii byl konfrontován s typem vzdělanosti, který se prudce odlišoval od toho, co znal z Německa. V sázce navíc nebyly jen Ašerovy osobní pocity, ale i jeho profesionální způsobilost, jak dokládá názorová výměna s jistým rabi Jisraelem ve věci určitého arabsky formulovaného místního nařízení (*takana*) týkajícího se finanční stránky

Pohled do bývalé toledské synagogy z konce 12. století, změněné v 15. století na křesťanský kostel. Foto archiv.

Roku 1298 vyvolal muž jménem Rindfleisch, příslušník nižší šlechty z německého Röttingenu, vraždění Židů; záminkou bylo obvinění ze znesvěcení hostie. Pogromy se rychle šířily, jejich obětí byly i celé obce (např. Würzburg); mezi zavražděnými byl i jeden Ašerových příbuzných, rabi Mordechaj ben Hilel (autor spisu *Sefer Mordechaj*) a jeho rodina. Okolnosti odchodu rabi Ašera z Německa, ke kterému došlo roku 1203, nejsou známy. Zmiňuje se však, že býval zámožným mužem, zatímco později stejně jako jeho syn Jaakov trpěl chudobou (*Tur*, OCh 242). Lze proto předpokládat, že o svůj majetek přišel, když (nejspíše pod tlakem) opustil Německo. Pobýval nejprve v jižní Francii, později se stal rabínem v kastilském Toledu, kde asi roku 1327 zemřel.

de Sauvet't škola překladatelů, jež se pokoušela o zprostředkování řeckého myšlenkového dědictví (často skrze arabštinu nebo hebrejštinu) do latiny a později i do kastilštiny. Gerard z Kremony, který se do Kastilie dostal krátce před rokem 1144, píše, že v Itálii „dosáhl znalosti všeho, co studují latinsky hovořící učenci. Avšak kvůli své náklonnosti ke spisu *Almagest*, který nemohl v latinském světě vůbec nalézt, se vydal do Toleda. Když zde spatřil bohatství arabských knih k jakékoli disciplíně, litoval bídy, již v tomto ohledu zažil mezi latinskými učenci, a z touhy, aby mohl překládat, se naučil arabsky.“

I když latinský překlad původně řeckého astronomického spisu *Almagest* vznikl přímo z řečtiny na Sicílii asi patnáct let předtím, než jej roku 1175 Gerard přeložil z arabštiny, právě Gerardova verze se stala

svateb (*Šut Roš* 55:9). Rabi Jisrael v reakci na Ašerovo dobrozdání zpochybnil jeho způsobilost a požadoval, aby ve věci rozhodl učenec, který je obeznámen se sefardským způsobem právní argumentace a zná arabštinu, navíc „arabštinu spisovnou, kterou jsou psány vědecké spisy pojednávající o nehalachických disciplínách (chochmot ha-chiconijot) s arabskou květnatostí. ... Na toho, kdo nestudoval arabskou literaturu, se nelze ve věci úpravy tohoto nařízení spolehnout.“ Odpověď rabi Ašera dokumentuje existenci vědomí kulturní odlišnosti mezi aškenázkými a sefardskými Židy. Rabi Ašer nejprve tvrdí: „Z Mojžíšovy Tóry znám vše, co znají sefardští učenci naší doby.“ A dodává: „Z té vaší (!) filosofie nic neznám. A ať mne jí požehnaný Bůh uchrání, protože přichází s divy a znamením (Dt 13,2–3), aby od-

vedla člověka od Bohabojnosti a od Jeho Tóry!“

PROTI MAIMONIDOVÍ

Rozdíl mezi aškenázskou a sefardskou kulturou odráží i Ašerův postoj k Maimonidovi. Rabi Ašer si vážil Maimonidových halachických spisů, které podrobně studoval. Nesouhlasil však s tím, že Maimonides ve svém kodexu *Mišne Tora* jednotlivé zákony předkládá bez příslušného zdůvodnění a pramenů. V aškenázském prostředí byl totiž základem praktického i teoretického studia halachy vždy Talmud. Ať už se jednalo o Rašiho komentáře nebo o komplikovanější rozborů tosafistů, východiskem byly otevřené diskuse Talmudu, interpretované argumentačním způsobem, a tedy znovu otevřené diskuse. Maimonides oproti tomu vytvořil jednoduše tematicky uspořádaný soubor zákonů, aniž by uváděl jejich zdroj v Talmudu a způsob, jakým byly jednotlivé zákony odvozeny. Ašer ben Jechiel v jednom svém responzu (*Šut Roš* 31:9) píše: „Chybně jednájí všichni, kdo vydávají rozhodnutí na základě Maimonidových slov, aniž znají dobře Talmud, aby mohli určit, odkud pocházejí jeho slova. ... Maimonides totiž nepostupoval jako ti autoři, kteří přinášejí doklady svých slov a odkazují k místům v Talmudu, odkud jejich slova vycházejí, aby čtenář mohl poznat podstatu a co je správné. Psal jako prorok z úst Všemohoucího a nic nezduvodňuje.“

V Ašerově době se však Maimonidův kodex stal v mnohých učebnách mimo Aškenaz základním textem, takže přímá znalost Talmudu upadala. Rabi Ašer uvádí: „Slyšel jsem od jednoho muže z Barcelony, který zná celý Talmud, že se podivuje lidem, kteří nestudují Talmud a čtou Maimonidův kodex, na jehož základě pak vydávají halachická rozhodnutí...“

Sám Ašer ben Jechiel se zabýval psaním komentářů k *Babylonskému talmudu* a je také autorem analytických glos ve stylu tosafistů. Jeho nejvlivnějším spísem je však výtah z *Babylonského talmudu*, který vypracoval po vzoru staršího spisu téhož druhu, jehož autorem byl Jicchak Alfasi (1013–1103). Stejně jako *Hilchot ha-Rif*, jak se Alfasiho kompendium nejčastěji nazývá, se Ašerův spis nezabývá vyprávěcími (agadickými) pasážemi Talmudu ani zákony, které není možné v exilu a v době neexistence Jeruzalémského chrámu zachovávat, a zpracovává pouze tzv. praktickou halachu, tedy zákony, jež se dotýkaly běžného života středověkých Židů. Protože Ašerův spis zahrnul i názory novějších rabínských autorit, získal si brzy oblibu a patří dodnes k základům halachické literatury.

BAAL HA-TURIM

Z osmi synů Ašera ben Jechiela je třeba zmínit Judu a Jaakova. Juda se stal po otcově smrti rabínem toledské obce. Z dochované duchovní závěti a epitafu je zřejmé, že i Jaakov se v Toledo necítil jako doma. Když se dostal s toledskou obcí do sporu a uvažoval o odchodu do Sevilly, toledští jej přesvědčili, aby zůstal a zdvojnásobili mu plat. Přesto svým pěti synům radil, aby se vrátili do Německa.

Pro dějiny rabínského myšlení je významnější Judův starší bratr Jaakov ben Ašer (asi 1270–před 1340), který se rovněž narodil ještě v Německu. Jaakov se na rozdíl od svého otce nestavěl tak příkře proti náboženskoprávním kodifikacím, jak je zřejmé z toho, že pod názvem *Piskej ha-*

Titulní list první části *Arbaa turim*, Hanau, 1610.

Roš sestavil výtah halachických rozhodnutí z kompendia svého otce. Jeho hlavním dílem je však kompendium *Arbaa turim* (Čtyři řady, srov. Ex 28,17), s nímž je natolik spojen, že jej pozdější autoři označují jednoduše Baal ha-Turim – autor *Turim*.

Jaakov ben Ašer se částečně přidržel zásad Alfasiho a svého otce. Zvolil žánr kompendia, jež sice talmudické diskuse jen stručně shrnuje, neruší však zcela vazbu mezi Talmudem a řešením halachických otázek. Stejně jako oba starší učenci se Jaakov zabývá pouze praktickou halachou (na rozdíl od Maimonida, v jehož *Mišne Tora* nalezneme například i zákony chrámové bohoslužby). *Arbaa turim* však současně prokazuje vliv Maimonida v tom, že opouští řazení materiálu podle posloupnosti Talmudu a zavádí tematické uspořádání, i když zcela odlišné.

Jak název díla napovídá, rabi Jaakov se rozhodl své kompendium rozdělit do čtyř

základních oddílů: 1) Orach chajim obsahuje zákony týkající se každodenní náboženské praxe – modliteb, požehnání, zákonů šabatu a svátků. Jaakov se zde silně opírá o aškenázské autority, zatímco v následujících částech převládají citace sefardských učenců. 2) Jore dea se zabývá zákony kašrutu, rituální čistotou, obřizkou, návštěvou nemocných a oplakáváním. 3) Even ha-ezer obsahuje rodinné právo a vztah mezi manžely. 4) Chošen mišpat se podrobně věnuje otázkám soudnictví, procedurálním záležitostem, jako je svědectví, problémům občanskoprávním, obchodněprávním a majetkoprávním. Zcela na závěr jsou pak pojednány i případy vymknuté se zákonu, jako je krádež nebo loupež.

Toto uspořádání se ukázalo jako praktické a Jaakovovo kompendium se brzy prosadilo. I když v některých orientálních komunitách si zachoval přednostní postavení Maimonidův kodex *Mišne Tora*, mezi aškenázskými učiteli, kteří nikdy nezapomněli na německý původ Jaakovovy rodiny, se stalo kompendium *Arbaa turim* základní kodifikací halachy. Již roku 1475 byl spis vydán tiskem jako jedna z prvních hebrejských inkunabulí.

Již několikrát jsme se na tomto místě dotkli halachických spisů Josefa Kara – kompendia *Bejt Josef* a stručnějšího kodexu *Šulchan aruch*. Zmínili jsme také opozici, kterou druhý ze spisů vyvolal v aškenázském prostředí. Dodejme nyní, že v konečném důsledku právě popularita Karových spisů zajistila staršímu kompendiu *Arbaa turim* nezpochybnitelné místo v rabínských knihovně. Karo, přestože byl sefardského původu a vysoce si vážil Maimonida, usiloval současně o všeobecné přijetí svých halachických děl. Proto se rozhodl uspořádat *Bejt Josef* i *Šulchan aruch* přesně podle kompendia *Arbaa turim*. Jaakovův spis proto zůstal součástí rabínského učebního plánu a byl stále předmětem komentářů (jeden z nejdůležitějších sepsal s Prahou spojený Jom Tov Lipmann Heller, jiné vytvořili o něco později v Polsku Jehošua Falk nebo Joel Sirkes).

KOMENTÁŘ K TÓŘE

V samém závěru zmiňme ještě Jaakovův komentář k Tóře. Vlastní komentář, vydaný tiskem teprve v moderní době (*Peruš al-ha-Tora*, Žolkiev 1806), je běžným studentům Tóry téměř neznámý. Naopak jeho části zabývající se gematrií (číselnými významy hebrejských slov), jež autor označil za pouhé „pamlsky“ (*parpera'ot*), se staly pod názvem *Baal ha-Turim* nebo *Rimzej Baal ha-Turim* (Konstantinopol 1500) součástí většiny rabínských biblí.

PAVEL SLÁDEK

MAZEL NENÍ ŽID ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Lichvář Shylock neprovozuje jen lichvu peněžní, ale i řečovou,“ říká mj. Hospodářským novinám (29. 12.) překladatel a profesor Martin Hilský v rozhovoru na téma lichva a jiné ekonomické činnosti v Shakespearově díle. „Když Shylock mluví s křesťanem, tak s minimální investicí, mimimem slov dosahuje velkého zisku. Šetří řečí a vždy ji jakoby investuje. Paralela slov a peněz se nabízí, protože obojí je vlastně oběživo a nástroj komunikace.“ ■ Literární noviny (19. 1.) přinesly jiný zajímavý názor: „*Kupec benátský*, který reflektuje určitou formu obecného dobového antisemitismu, ve skutečnosti představuje anti-antisemitskou odpověď na dílo Christophera Marlowa *Maltský Žid*.“ ■ Větou „Židé ovládají svět, zní dodnes v moravském Holešově...“ začíná reportáž týdeníku Týden (16. 1.) z města, kde proběhl v prosinci 1918 poslední vražedný pogrom u nás, rozumí se do záboru Sudet a příchodu nacistů. ■ Pod titulkem „Radikální pravice asi časem uspěje“ otiskly Lidové noviny (16. 1.) obsáhlý rozhovor s dlouholetým soudním znalcem v oboru extremismu a svého času vysokým státním úředníkem Michalem Mazelem, který měl vystoupit jako soudní znalec v procesu s mladou ženou obviněnou z pravicového extremismu. Advokát ženy vznesl (údajně na její žádost) proti znalci námitku, že může být při rozhodování o pravicovém nacionalismu podjatý pro svůj možný židovský původ. (Advokát i jeho klientka soudili podle znalceva příjmení.) Kolem požadavku, který vyvolal různé reminiscence i právní diskuse, se odehrála mediální debata. Jejím zatím nejkonkrétnějším výsledkem je abdikace M. Mazela na praxi soudního znalce a jeho prohlášení, že ve svém rodokmenu nenašel židovské předky. ■ „My Izraelci si s vděčností připomínáme, že u zrodu našeho nového státu byly i Karlovy Vary,“ řekl na nedávném setkání Rotary klubu izraelský velvyslanec v ČR. Měl na mysli fakt, že v letech 1921 a 1923 se v karlovarském hotelu Sřetlnice (nynější Národní dům) sešel XII. a XIII. sionistický kongres. Obou setkání se tehdy zúčastnil i budoucí prezident Izraele Chaim Weizmann (Mladá fronta Dnes, 18. 1.). ■ Už tradičně uspořádalo sdružení Baševi v jičínské synagoze vzpomínku na tamní židovské občany, kteří byli deportováni do koncentračních táborů (Jičínský deník, 17. 1.). ■ Pod titulkem „Dáma za cembalem s tvrdou školou“ přinesly Lidové

noviny (16. 1.) portrét cembalistky Zuzany Růžičkové u příležitosti jejích 85. narozenin. Autor připomněl mj. její věznění v terezínském ghettu, deportaci do Osvětimi v r. 1943, kde s matkou „jen zázrakem unikly plynové komoře“. Autor konstatuje, že „pozdější dráhu Růžičkové bychom mohli nazvat jako cestu slávy. ... Nesmíme ale zapomínat, na pozadí jakých režimů a jakých zážitků se tento bohatý život odehrával.“ Připomíná i jeden zážitek: Růžičková měla v r. 1956 uvést *Cembalový koncert* Bohuslava Martinů s Českou filharmonií vedenou Karlem Ančerlem. „Jeden Žid v České filharmonii je až dost,“ prohlásil prý tehdy jeden vysoký komunistický bafuňář. ■ Deník Právo (29. 12.) zaznamenal zprávu Centra Simona Wiesenthala, podle níž bylo ve světě „od dubna 2010 do března 2011 zahájeno stíhání 584 nacistů a dalších 1300 případů k tomu přibývalo“. Centrum chce urychlit pátrání zejména „po příslušnících tzv. zásahových skupin SS a po strážnících a služebním personálu v likvidačních lágrech“. ■ Pod titulkem „Eintopf v hlavě“ přinesly Hospodářské noviny-Víkend (6. 1.) rozhovor s Arnoštem Goldflamem. Brněnský a pražský herec, režisér a spisovatel vzpomínal mj. na své židovské předky a na zážitky z dětství: „Byl jsem třeba zamilovaný do jisté Martičky ... a někdo jí říkal: Nechoď s ním, on je Žid. Ale já jsem to bral, jako že to tak je, a necítil jsem potřebu být nějak ublížen. Naopak se mně zdálo, že všechno je pestré a barvité.“ ■ Pod titulkem „Krev, vidím krev“ přinesly LN (16. 1.) portrét Erika Jana Hanussena (vl. jm. Hermanna Steinschneidera, 1889 Vídeň–1933 Berlín), svého času „nejslavnějšího jasnovidce Evropy, který pronikl mezi smetánku výmarského Německa a – ač židovského původu – se ucházel o přízeň nacistických pohlavárů, včetně Hitlera. Ten zřejmě nechal Hanussena zavraždit, protože věděl příliš mnoho.“ ■ Pod titulkem „Rothschild, geniální bankéř a podnikatel“ otiskl Moravskoslezský deník (7. 1.) základní informace o člověku, který „změnil osudy severní Moravy a Slezska“. ■ Média (např. Mladá fronta Dnes, 19. 1.) referovala o vzpomínkové slavnosti u příležitosti 70. výročí transportu více než dvou tisíc plzeňských Židů do Terezína. Petr Riesel, jeden z 204 vězňů, kteří přežili, řekl mj. novinám: „Hodně lidí nás pozorovalo a ani jeden z nich neřekl: Vraťte se. Ani jeden.“ (tp)

MINUTA TICHÁ

V půli ledna, kdy právníci i veřejnost probírali údajné židovství jednoho soudního znalce ve vztahu k hodnověrnosti jeho posudku, se na nádraží v Bohušovicích nad Ohří sešlo pár desítek lidí.

Sem od listopadu 1941 do konce května 1943 přijížděly soupravy s českými, moravskými i dalšími evropskými Židy. V blízkém terezínském ghettu jich později na 35 000 našlo smrt, nemálo se jich však ještě do Bohušovic vrátilo. Soupravy, které odtud vyjížděly, tentokrát směřovaly do vyhlazovacích táborů.

V neděli 15. ledna se na bohušovickém nádraží odhalovala pamětní deska: Česky, hebrejsky, anglicky a německy připomíná drama, o němž nejspíš většina těch, kdo tudy jezdí, nemá ponětí. Během pietního aktu projížděly stanicí nákladní vlaky, zastavil i jeden osobní. Dunění kol, skřípění brzd a hlášení nádražního rozhlasu občas přehlušovaly vzpomínky přeživších, mísily se se zpěvem mladých lidí. Odhalení pamětní desky bylo především jejich dílo. To oni, studenti a pedagogové Přírodního gymnázia v Praze, se takto rozhodli uctít památku těch, kdo přes bohušovické nádraží šli vstříc utrpení i smrti.

V jednom okamžiku byli přítomní požádáni o minutu ticha. Zavřel jsem oči a v duchu viděl zubožené lidi, kteří pod dozorem SS a českých četníků vystupují z vlaků s číslem, zavěšeným na kartičce kolem krku. Řadí se do čtyřřadů a pochodují do Terezína. Vybavil se mi i obraz jiný: Tentokrát stály na kolejích dobytčáky přistavené k cestě do Osvětimi. Pruh mezi kolejemi byl pro desetitisíce českých a moravských Židů posledním kouskem země, na němž doma stanuli.

A potom – ne že bych si to přál – mi všechno v mysli přehlušily události předchozího týdne:

Téměř 70 let po válce se v České republice zkoumá, zda někdo je, nebo není Žid. Židovství se určuje rozborem jeho jména. Židovským původem se zpochybňuje profesní kompetence. Nařčený odborník pro jistotu uvádí, že Žid není, zatímco poradce českého prezidenta požaduje jasné prohlášení: Jestliže není Žid, má se bránit! Jinými slovy: V tomto nesmí být pochyb!

Nevim, co prožívali ostatní během minuty ticha, když se na bohušovickém nádraží odhalovala pamětní deska obětem židovských transportů. Já cítil smutek, a to nejen kvůli zavražděným.

LEO PAVLÁT

(Psáno pro Rádio Česko a Rch.)

IZRAEL: Na frontě kulturní války

Kulturní válka je výraz, který – použitý v titulku – dobře prodává noviny. Čtenáře zajímá, jak se vede zápas o duši národa či společnosti. A protože noviny se chtějí prodávat co nejvíce, výrazy typu kulturní válka nešetří, což je nyní i případ Izraele.

Do tohoto šuplíku patří zápas sekulární a ultraortodoxní složky společnosti o dominantní vliv. Patří tam i způsob, jakým se prosazuje tvrdé jádro osadníků ze Západního břehu Jordánu. A patří tam i metody, kterými údajně diskriminovaní na svou diskriminaci upozorňují. Třeba když *charedim* demonstrují s přišpendlenými židovskými hvězdami, aby dali najevo, že jsou sekulární většinou utlačováni podobně jako za nacistů.

Kulturní válka žije svým mediálním životem. Komentátor *Ha'arecu* Gideon Levy napíše článek „Izrael je uprostřed kulturní války“. Pak ho coby „vlivný liberální hlas“ z Izraele ocituje komentátor amerických *New York Times* Thomas Friedman: „To, čemu čelíme, je v-á-l-k-a. V Izraeli vypukla kulturní válka. Je vedená na více frontách, a hlubších, než se zdá. Nejde jen o vládu, ale i o samotný charakter státu.“

A vzápětí vyjde redakční komentář v *Jerusalem Post* tvrdící, že Friedman – „guru amerických židovských liberálů“ – nerozumí ani Izraeli, ani Blízkému východu, ani Americe.

Je tedy psaní o kulturní válce jen bibliou? Není. Podívejme se na jeden konkrétní příklad.

NENÁVIST BEZ TRESTU

Na Západním břehu Jordánu, v *teritoriích*, jsou rozmístěny vojenské základny Cahalu, které mají preventivně působit proti terorismu i chránit židovské osady. Jenže v osadách – zvláště v jejich ilegálně vznikajících pobočkách – vyrůstá generace mládeže, jež armádu nepokládá za ochranu, ale naopak za překážku nerušeného rozvoje. Tito adolescenti nesouhlasí ani se samotným pojmem „ilegální osada“, natožpak s tím, že by ilegální osady mohly být demontovány. Už jen možnost, že by se na těchto demontážích podílela armáda, dělá v očích těchto jurodivých mládežníků z armády nacistického spřísežence.

V úterý 13. prosince se asi stovka osadnických mládežníků srotila před základnou brigády Efraim u města Kalkilija. Padesátka z nich pronikla do základny, házeli kameny na její zařízení i na velitele plukovníka Kahanu (přitom mu nadávali do nácků) a prořezali pneumatiky džípům. Výsledek? Armáda se ubránila, útočníky ze základny vytlačila, ale ani jeden z nich nebyl zatčen. Armáda totiž není oprávněna zatýkat izraelské občany a policie se tam jaksi nevyskytla.

Generál Avi Mizrahi, šéf centrálního velitelství Cahalu, byl tím případem šokován. Prohlásil, že za třicet let své služby se

„Cestou Tóry půjdeš, ohněm i vodou, a posvětiš jméno nebes.“ Foto Karel Cudlín.

nesetkal „s takovou nenávisť k vojákům ze strany Židů“. Zajímavější jsou ale společenské reakce v tisku.

OD EUFORIE K BRUTALITĚ

V *Ha'arecu* to shrnuje Anšel Pfeffer v článku s výmluvným titulem „V osadách je izraelský zákon bezmocný“. Tvrdí, že popsaný případ není ani první, ani ojedinělý. Násilné střety mezi osadnickou mládeží a vojáky stříhají už několik měsíců. K těm větším patřil říjnový útok mladíků z ilegální osady Guš Šilo. Jeden z velitelů brigád v oblasti prohlásil, že když konzultuje bezpečnostní situaci, tráví více času s pracovníky židovského oddělení kontrarozvědky Šin Bet než s jejími specialisty na palestinský terorismus. A s problémy se potýká i tehdy, když to objasňuje mužstvu: „Musím jim vysvětlit, proč mají nadále chránit ty, kteří proti nim útočí.“ Přitom vojáci nemají oprávnění zatýkat izraelské občany. Jejich jedinou zbraní jsou videokamery – s tím, že zachycené záběry pak mohou posloužit jako důkazy před soudem.

Noach Klieger se v listu *Jediot Achronot* pozastavuje nad náckovskými příměry. Líčí, že když v 70. letech hrával fotbal v Tel Avivu, jednou se tvrdě chytil se soupeřem a ten mu mezi nadávkami řekl „nácku“. Autor vzpomíná na svou reakci. Dal soupeři pěstí, ale ten, když se vzpamatoval, se mu omluvil a oba si celou věc vyjasnili: takové výrazivo není přijatelné ani v zápalu boje. Jenže mladí zpovykanci z osad, píše Klieger, neřikají vojákům „nácku“ v zápalu sportovního boje. Říkají to s rozmyslem, vědomě a tak, aby vojáky zranili.

V témže listu má zajímavý příspěvek i bývalý náčelník vojenské rozvědky Uri Sagi (ročník 1943). Vzpomíná, že když sloužil jako mladý armádní velitel, po šestidenní válce pozval filozofa Ješajahu Leibowitze, aby oslovil jeho vojáky: „Mluvil jako prorok apokalypsy a já ke své litosti vidím až teď, že měl pravdu.“ Podle Sagiho tehdy Leibowitz hovořil o třech fázích, jež budou následovat po vítězné šestidenní válce. V první fázi zažijeme euforii pod vlivem návratu k místům předků. Pak se ale objeví mesianický, radikální a nebezpečný nacionalismus. A ve třetí etapě si izraelská společnost osvojí brutalitu. „To, co vidíme teď, je snad jen bolák,“ píše Sagi, „ale podle mě je to ve skuteč-

nosti vážná, hluboká a chronická nemoc... Říkám jedno – proti těm násilníkům musíme užít skutečnou sílu. Zdrženlivost, kterou projeví napadený velitel brigády a jeho zástupce, si zaslouží pochvalu. Ale kdybych tam byl já, kdyby ti lidé házeli kameny na mou hlavu a ohrozili můj život, tak bych na ně střílel. Na teroristy se má střílet.“

Uri Sagi nazval svůj článek „Střilejte na židovské teroristy“. Polemický text se pak logicky jmenuje „Nestřilejte na osadníky“. Jeho autor Chagaj Segal používá metodu oblíbenou demagogy všude na světě: oni – v tomto případě Palestinci – řvou a hážou kameny stejně, ba víc. Ano, chuligáni na pravici nadávají veliteli brigády do nácků, ale levičáci zase srovnávají izraelské zákony z roku 2012 s legislativou výmarské republiky v roce 1933. Nicméně Segal používá jeden závažný argument: Z politického tábora radikálních osadníků pochází na 40 procent frekventantů důstojnických kurzů v armádě. Lze je popisovat jako nepřátele Izraele? Tohle je problém.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Dějiny aškenázských Židů jsou v podstatě dějinami útěků před intolancí a pogromy. Po vypovězení z Anglie a Francie a velkých pogromech v německých zemích (13. a 14. století) se Aškenázové obrátili na východ: do střední Evropy, do Turecka, hlavně však do Polska a Litvy. Po masakrech, které rozpoutali v polovině 17. století kozáci Bohdana Chmelnického, se začali vracet na Západ a definitivně se v tomto směru jejich exodus ustálil po pogromech v Rusku v letech 1881–1882, tedy před **130 lety**. Možná jen shodou okolností právě ve stejnou dobu (1882) vyšel spis jednoho z pionýrů sionismu a zakladatele hnutí Chovevej Sion lékaře Leona Pinskera *Autoemancipation!*, v němž autor, čtrnáct let před Herzlovým *Židovským státem*, odmítá asimilaci jako cestu pro Židy neuskutečnitelnou. Pro většinu jeho souvěrců v západní Evropě byl **JUDA (LEIB) PINSKER** (Tomaszow 1821–1891 Rusko) snílek, který se dívá příliš dozadu a je ovlivněn necivilizovanými poměry v Rusku. Historie však narežirovala na stejný rok jednu nenápadnou novinku: do parlamentu v civilizovaném Německu byly zvoleny politické strany s protizidovským programem. Trvalo jen půl století, než se jedna taková strana dostala k absolutní a vražedné moci.

Patnáct let po vydání *Autoemancipation!*, v roce **1897**, tedy před **115 lety**, zasedal v Basileji První sionistický kongres a vznikla Světová sionistická organizace. Téhož roku byl navzdory odporu císaře Františka Josefa zvolen starostou Vídně rakouský antisemita dr. Karl Lueger. Starostou zůstal až do smrti a ve Vídni má pomník.

V roce **1858** se v malé vesnici poblíž Vilniusu narodil novinář a učitel **ELIEZER BEN JEHUDA**, muž, který svůj dospělý život věnoval velkému snu: vrátit hebrejštině roli mluveného národního jazyka. Sám šel příkladem, přestal mluvit rodnou řečí (jidíš) a se svou ženou vytvořil zřejmě první hebrejsky mluvící rodinu; jejich syn byl po staletích prvním dítětem, jehož mateřštinou byl hebrejský jazyk. Šlo ovšem o *ivrit*, novodobou hebrejštinu, která má oproti „lešon ha-kodeš“ zjednodušenou gramatiku, ale zase rozsáhlejší slovní zásobu. Přispěl k tomu i Eliezer ben Jehuda: sestavil první slovník moderní hebrejštiny, pro který sám vynalezl

množství nových slov. Měl štěstí a dožil se uskutečnění svého snu: zemřel v prosinci **1922**, před **90 lety**, v témže roce, kdy se *ivrit* stal třetím oficiálním jazykem Palestiny. (Od r. 1948 je úředním jazykem Státu Izrael.)

Před **175 lety**, roku **1837**, byla v pražské Staré škole (jako v první české synagoze) zásluhou Spolku pro upravenou bohoslužbu zavedena reformovaná bohoslužba „vídeňského templu“, kterou pak postupně přejala většina synagog v českých zemích. Jako kazatelé sem byli zvaní představitelé tehdy vznikající „vědy o židovství“: krátce tu působil jeden z „otců“ tohoto duchovního proudu, orientalista a hebraista r. Leopold Zunz (1794–1886), dále kazatel a učenec r. Michael Sachs (1808–1864), orientalista r. Saul Isaak Kaempff (1813–1892), později

Eliezer Ben Jehuda. Foto archiv.

historicky druhý židovský profesor Karlovy univerzity, aj. Spolek pro upravenou bohoslužbu kladl zvláštní důraz na synagogální zpěv a hudbu. K nadprůměrné úrovni tyto žánry přivedl u nás skladatel, první kapelník pražského Stavovského divadla **FRANTIŠEK ŠKROUP**. Autor písně, z níž se o **90 let** později stala česká národní hymna, působil ve Staré škole v letech 1836–45; brzy po jeho odchodu nechal spolek budovu zbořit a v r. 1868 na jejím místě, bohužel bez dostatečného archeologického průzkumu, postavit novou synagogu, která dostala i nové jméno – Španělská. František Škroup zemřel v Rotterdamu v únoru **1862**, tedy před **150 lety**.

Nedopatřením se stalo, že *Rech* nezaznamenal úmrtí **JÍŘIHO KÁRNETA** (24. 1. 1920 Hořice–2. 2. 2011 New York). Tak alespoň teď v Kalendáriu. Jiří Kárnet toho stihl zažít a udělat hodně: dramatik, divadelní kritik, režisér, esejista, básník a překladatel, novinář... Koncem války byl internován v pracovním táboře a vězněn, po válce se vrátil ke své lásce – divadlu. V roce 1948 odešel ze země, působil pět let v Radio France, od r. 1952 žil v New Yorku a pracoval jako redaktor Rádía Svobodná Evropa. Stál spolu s Pavlem Tigridem u zrodu legendárního časopisu *Svědectví* a byl v jeho redakční radě. Sblížil se a spolupracoval vedle Tigrida s řadou dalších výjimečných osobností české kultury, například s J. Voskovcem, J. Grossmanem, F. Peroutkou, bratry Radokovými, J. Svobodou. Je autorem mnoha překladů a vlastních textů, z nichž většina zatím zůstává v rukopise. (tp)

DVĚ JUBILEA

Již patnáct let vedeme s Helenou Klímovou terapeutickou skupinu Rodiny po holocaustu. Jak to celé vzniklo? Padly jsme si s Helenou do oka na posledním setkání Charty 77 v roce 1992. Obě jsme byly signatárky a polistopadové mluvčí Charty 77. Helena tu založila Výbor proti rasismu, antisemitismu a xenofobii. S chutí jsem se k ní přidala, protože je důležité usilovat o to, aby se již nemohlo opakovat vyvražďování Židů, Romů a dalších, či jiné genocidy. Z výboru vznikla Nadace Tolerance. Byla prostorem, kde se setkávali zajímaví lidé. Na Helenin podnět vznikla před osmnácti lety skupina židovských terapeutů, kteří spolu mohli otevřeně mluvit o tématu židovství. Postupně vznikla i druhá a třetí taková skupina. A jsme u prvního jubilea. Je jím již zmíněná klientská psychoterapeutická skupina.

Jsem moc ráda, že mě Helena vzala k sobě jako koterapeutku. Ve skupině jsme ze začátku měly první a druhou generaci lidí přeživších holocaust a vyrovnávající se s prožitými traumaty, která se přenáší na další generace a zatěžují psychické i fyzické zdraví členů jejich rodin. V současnosti se této skupiny účastní hlavně lidé ze druhé a třetí generace. Noví zájemci se mohou přihlásit (www.rafaelinstitut.cz).

Kdo je ten druhý jubilant? Nadace Tolerance se postupně přeměňovala. Časem se vydělila část vedená Ondřejem Caklem, která se věnuje monitorování neonacistických aktivit. Z NT je dnes Rafael Centrum, které funguje v rámci sdružení Rafael Institut, jehož prezidentem je Martin Mahler. Institut se věnuje psychoterapii a výcviku zaměřeným na psychotrauma. Spolu s kolegy jej vybudovala hlavně Helena. Ona nás seznámila s Irene Bloomfieldovou z Anglie, která nám předala své bohaté terapeutické zkušenosti. Na její počest založila Helena Výbor pro péči o Prix Irene, který každoročně uděluje Prix Irene jedinci, jenž přispívá k míru mezi lidskými skupinami.

Toto je Helenino motto pro Rafael Institut: „Je čas vytvářet společenskou kulturu pomáhání. Genocidu, která se v minulém století odehrála, nelze vzít zpět a zlo, které s sebou přinesla, je potřeba přeměňovat v dobro. Proto je nezbytné všechna dostupná zjištění o člověku i všechny prožité zkušenosti použít pro prevenci dalšího zla.“

Na Heleně, která slaví to druhé jubileum, si nejvíce cením jejího úsilí, s nímž dotahuje k cíli věci, které cítí jako společensky podstatné a morálně nezbytné. Přejí jí kromě zdraví i dobré lidi kolem sebe.

VĚRA ROUBALOVÁ KOSTLÁNOVÁ

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Káva o čtvrté

- V pondělí **6. února** v 15.00 přijde na „Kávu“ **Martin Janeček**, autor nové knihy *Islámská rozpínavost. Včera, dnes a zítra*.
- Ve čtvrtek **9. února** v 15.00 mezi nás zavítá prof. MUDr. **Jan Pirk**, DrSc., přednosta kardiocentra IKEM, lékař, který ročně odoperuje 330 srdcí (celkem jich má „na kontě“ přes 7000, k tomu 179 úspěšných transplantací). Debatní pořady připravil a moderuje Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

- Ve středu **29. února** v 15.00 uvítáme na obci oblíbenou herečku, známou z mnoha divadelních, filmových a televizních rolí, **Hanu Maciuchovou**.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP**

(Maiselova 15, Praha 1)

- Není-li uvedeno jinak, konají se pořady od 18 hodin a vstup na ně činí 30 Kč.
- 8. 2.: **Svátek Tu bi-švat v literatuře midrašů**. Přednáška vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona na téma svátku Tu bi-švat jako „Nového roku stromů.“ Zvláštní pozornost bude věnována příběhům, v nichž figurují tanaitický divotvůrce Choni ha-Me'agel a jeho potomci.
- 9. 2.: **Omán: země sultánů a starých pevností**. Cestovatelská přednáška Jana Neubauera. Vstupné 50 Kč.
- 14. 2.: **Židovské housle Alexandra Shonerta**. Na klavír doprovází Natalia Shonert. Vstupné 60 Kč.
- 16. 2.: **Izrael a konverze k judaismu**. Přednáška v Čechách narozeného rabína Daniela Mayera, který se dlouhodobě zabývá fenoménem konverze k judaismu. K prodeji bude jeho publikace *Konverze k judaismu v zrcadle židovské ústní tradice a historie*.
- 22. 2.: **Život po katastrofě**. Debata Martina Šmoka, autora libreta ke stálé výstavě v Jubilejní synagoze o nejnovějších dějinách pražských Židů, a publicisty Petra Broda o vývoji židovské obce od osvobození v roce 1945 po „sametovou revoluci“.
- 27. 2.: **Judaismus očima židovských velikánů: Jehuda ha-Levi**. Nový cyklus přednášek přináší portréty deseti židovských učenců od středověku až po současnost, z nichž každý přichází s jedinečnou vizí židovské tradice. Únorovou přednášku pronese Daniel Boušek z Filosofické fakulty UK v Praze. Na místě budou k dispozici studijní materiály. Cyklus vznikl s laskavou podporou NFOH.
- Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 12. 2. ve 14.00: **Lviček Arje slaví Tu**

**KULTURNÍ
POŘADY**

Synagoga v Čaně, 1914. (K článku na str. 14).

bi-švat. Prohlídka: Starý židovský hřbitov. Jednotné vstupné 50 Kč.

- Výstava v prostorách VKC: Jindřich Buxbaum: **Vzpomínka...** Výstava je otevřena po–čt 10–15, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(Třída Kpt. Jaroše 3, Brno)

- Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné činí 30 Kč.
- 2. 2.: **Koncert hudby skladatelů meziválečného období** – zazní skladby Ericha Wolfganga Korngolda, Gideona Kleina a Pavla Haase. Vstupné 50 Kč.
- 9. 2.: **Židovská pionýrská mládež** – o židovských pionýrských mládežnických organizacích Hašomer hacair a Tchelet lavan bude přednášet Mgr. Daniela Bartáková z katedry historie FF UP v Olomouci.
- Neděle 19. 2. ve 14.30: **Nejdřív hosté, potom otroci** – dílna o egyptské kapitole v židovských dějinách. Společně vyzkoušíme některou z tehdejších dovedností – techniku sádrorytu. Zveme všechny malé písáře od 5 let i s jejich rodiči.
- 21. 2.: **Brněnské období Fredyho Hirsche** – přednáška PhDr. Aleny Mikovcové o předválečném působení Fredyho Hirsche, jehož jméno je spjato především s výchovou dětí a mládeže v terezínském ghettu a osvětivském rodinném táboře.
- 23. 2.: **Diskrétní šarm gematrie** – matematické hříčky s písmenky a se slovíčky. Další přednáška brněnského rabína Šlomo Kučery z cyklu *(Ne)nušené souvislosti*.
- 28. 2.: **Historie židovské obce v Ivančicích** – o bohaté historii ivančické obce promluví místní historik Jiří Široký.
- Celý měsíc únor můžete v sále zhlédnout výstavu **Historie židovské obce v Ivančicích**, která je umístěna v obřadní síni ivančického hřbitova. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoli. Vstup volný.

TIPY**Výstavy**

- Do půli února je na Václavském náměstí k vidění sbírka starých pohlednic **Jamim mikedem**, o ní viz str. 11). Do poloviny října je výstava k dispozici pro případné zájemce, kteří by rádi ukázali, jak vypadal židovský svět před holokaustem. Případnou rezervaci lze domluvit přímo s majitelem sbírky. Kontakt: banyai@kehilaprag.cz.
- V Centru moderního umění DOX v Holešovicích potrvá do dubna výstava **Middle East Europe**, která představuje díla evropských umělců reagující na blízkovýchodní konflikt v přímé konfrontaci s pracemi jejich palestinských a izraelských kolegů.
- Od **22. února** začíná v Galerii Roberta Guttmanna na Starém Městě nová výstava. Je věnována ranému dílu jednoho z nejvýznamnějších příslušníků evropské moderny Georgu Karsovi (1880–1945) a potrvá až do června. (Na stránkách *Rch* se k ní brzy vrátíme.)

Koncert

- V rámci koncertního cyklu Symfonického orchestru hl. m. Prahy FOK vystoupí v Praze izraelský klavírista **Boris Gilburg**, a to **8. a 9. 2.** ve Smetanově síni Obecního domu a **11. 2.** ve Dvořákově síni v Rudolfinu.

Rozhlas

- Dne **17. 2.** od 20 hodin uvede Český rozhlas 3 Vltava další díl putování po židovských památkách, tentokrát po kraji Vysočina. V únoru se posluchači dostanou do synagog, hřbitovů a dalších míst v Ledči nad Sázavou, v Polné, v Třešti a v Nové Cerekvi. Průvodcem pořadu je architekt Jaroslav Klenovský. Z dokumentární knihy Jiřího Kovtuna *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera* (z produkce nakl. Sefer) čtou v režii Petra Adlera Michal Pavlata a Petr Kostka, zazní také skladby Gustava Mahlera. Připravila a uvádí Vladimíra Lukařová.
- Na téže stanici zazní dne **26. 2.** od 9.00 literárně-hudební pásmo nazvané **Bravo Mahler aneb Paláci do kovadliny** z textů českých básníků, spisovatelů a výtvarníků (např. Josefa Kroutvora, Karla Valtera, Ivana Martina Jirouse, Bohumila Hrabala, Tomáše Mazala a dalších), inspirovaných dílem a životem hudebního skladatele Gustava Mahlera.
- **Televize**
- ČT 2 uvede v sobotu **25. 2.** od 23.10 izraelský kreslený film Ariho Folmana **Valčík s Baširem**, v němž se režisér pozoruhodným způsobem vyrovnává s vlastními zážitky z libanonské občanské války v roce 1982. Film je uveden v hebrejském znění s titulky.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

Přijímací zkoušky nanečisto

■ Dne **13. února** od 14 do 18.00 se v budově školy konají přijímací zkoušky nanečisto do primy osmiletého gymnázia a prvního ročníku čtyřletého gymnázia. Lauderovy školy tak nabízejí uchazečům o studium nezávaznou možnost vyzkoušet si, co již umějí, a inspiraci k tomu, co by si ještě měli doplnit. Nejúspěšnějším řešitelům nabídne škola přijetí bez dalších přijímacích zkoušek. Zájemci, hlase se laskavě do **12. 2.** na adrese: skola@lauer. cz nebo na telefonním čísle: 246 080 784.

■ Druhý termín zápisu do 1. třídy se koná ve středu **15. února** od 14 hodin v budově školy. Všichni budoucí prvňáčci jsou spolu se svými rodiči srdečně vítáni (více na www.lauer.cz).

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ

■ Židovská obec v Praze vypisuje výběrové řízení na obsazení pozice vedoucího košer restaurace Šalom s nástupem dle možností od března či dubna 2012.

Požadavky: vztah k židovské komunitě; znalost problematiky košer stravování, respektování pravidel kašrutu; odpovídající vzdělání a praxe; schopnost řídit malý kolektiv; znalost českého a anglického jazyka (hebrejščina výhodou); bezúhonnost.

Hlavním úkolem restaurace Šalom je poskytovat kvalitní stravování pro členy a hosty ŽOP, poskytování stravovacích služeb turistickým skupinám a dále cateringové služby.

Příhlášku s příslušnými doklady (CV, doklad o vzdělání) zašlete nejpozději do **20. února** 2012 na adresu: Židovská obec v Praze, sekretariát, Maiselova 18, 110 01 Praha 1. Bližší informace poskytnete tajemník ŽOP, tel.: 224 800 809, e-mail: bor-ges@kehilaprag.cz. *mb*

SŽOV

■ Sdružení židovských odbojářů a vojáků v Praze zve srdečně své členy a příznivce na setkání s investigativním novinářem a dokumentaristou **Stanislavem Mottlem** ve čtvrtek **9. února** v 10.00 ve 3. patře radnice Židovské obce v Praze 1, Maiselova 18.

Téma: **Češi a Izrael – ve stínu šibenice.** Promítnutí krátkého dokumentárního filmu. Ozvučení zajištěno.

Na shledání se těší

Ing. **Jaroslav Poskočil**, předseda SŽOV

NOVÝ ROK STROMŮ

■ Dovolujeme si vás pozvat na oslavu Nového roku stromů, Tu bi-švat, která se bude konat v restauraci Šalom (Maiselova 18, Praha 1), a to **7. února** od 18 hodin. Vstupenky je možno zakoupit v pokladně na obci, pro čle-

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

ny FŽO za 110 Kč a pro nečleny za 220 Kč. Za výbor KKL v ČR se na vás těší

Michal Pacovský, prezident KKL

WIZO

■ Milé členky, naše únorová schůze se koná dne **22. 2.** v restauraci Šalom, výbor se sejde dne **15. 2.** v Jáchymově ulici. *ek*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 1. února od 14.00: Příběhy zraněné duše – beseda se spisovatelkou Zuzanou Petrovou o její nové knížce.

■ 8. února od 15.00: Tu bi-švat, Nový rok stromů – beseda s vrchním rabínem K. E. Sidonem.

■ 14. února v 10.30: Hejret Band – doprovodný koncert rodiny Hejretových vede Radek Hejret.

■ 27. února v 15.00: Táta a bratr Arnošt Lustig – vzpomínají syn Josef Lustig a sestra Hana Hnáťová při příležitosti prvního výročí úmrtí slavného spisovatele.

BEJT SIMCHA

■ Bejt Simcha zahajuje od **7. února** nový celoroční kurz **Úvod do judaismu.** Hodiny budou probíhat každé úterý od 19.45 v Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1). Kromě tohoto kurzu nabízíme i hodiny moderní hebrejštiny pro mírně pokročilé (dva stupně, úterý od 18.30, čtvrtek od 19 hodin).

Bližší informace o všech kurzech a přihlášky na adrese kehila@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929.

DAVID ASHKENAS NA PRAŽSKÉ OBCI

■ Od února jsou na chodbách pražské Židovské radnice k vidění snímky amerického fotografa Davida Ashkenase (nar. 1951 v Pittsburghu) z prostředí Staronové a Vysoké synagogy.

VZPOMÍNKA

Dne 22. února uplyne již 5 let od úmrtí pana Ladislava Mareše z Heřmanova Městce, obětavého správce tamního židovského hřbitova a organizátora kulturních akcí s židovskou tematikou.

Vzpomínají dcera Jitka Blažková s rodinou a všichni, kdo si ho vážili a měli rádi.

VYZNAMENÁNÍ PRO HRABĚTE ESTERHÁZYHO

Předseda americké organizace Liga proti pomluvám (ADL) Abraham Foxman uctil slovenského politika maďarského původu hraběte Jánose Esterházyho (1901 Velké Záluží – 1957 věznice Mírov). Posmrtně mu věnoval cenu Jana Karského za odvahu. ADL svou volbu zdůvodnila tím, že hrabě Esterházy, který roku 1942 jako jediný poslanec parlamentu Slovenského štátu hlasoval proti zákonu o deportaci slovenských Židů, pomáhal polským uprchlíkům (řada z nich byli Židé) a slovenským Židům uprchnout do Maďarska. Cenu převzal Esterházyho vnuk Giovanni Malfatti.

Osud hraběte Esterházyho byl tragický: Na konci války ho internovali členové maďarských Šíповých křížů (zatykač na něj vydalo i gestapo). Krátce po osvobození Bratislavy jej nechalo dočasně zatknout sovětské velení, nakonec (poté co se snažil protestovat proti perzekuci slovenských Maďarů) ho zatkla sovětská tajná policie. Esterházy strávil rok v moskevské Lubjance a na základě vykonstruovaných obvinění byl odsouzen k deseti letům nucených prací na Sibiři. Po několika letech se dostal zpátky do Československa, kde byl odsouzen k smrti a poté mu byl trest snížen na doživotí. Zemřel v roce 1957 ve věznici Mírov.

Předání ceny s výhradami přijaly slovenské židovské organizace (ÚZ ŽNO, Bnej Brit Tolerancia a Bnej brit Concordia). Podle nich „nemožno v tejto veci ignorovať jeho vlastné vyjadrenia, v ktorých zdôrazňuje, že bol vždy antisemitom a že bol v tomto duchu vychovaný, ale pri hlasovaní ho viedla obava, že ak dnes väčšina (Slováci) deportuje menšinu (Židov), môžu to isté v budúcnosti urobiť aj s Maďarmi“.

Podle vyjádření mluvčího ÚZ ŽNO Jaroslava Franeka byl „Esterházy kontroverznou osobností, mal plusy aj minusy (ako napokon každý). Náš názor je, že nie je osobou vhodnou na piedestal (ako ho vyzdvihujú predovšetkým Maďari), ale ani osobou, ktorá by sa mala demonizovať (ako to robia slovenskí nacionalisti, pre ktorých je Esterházy fašista).“

Esterházyho vyznamenání reflektovala i česká média, a to směřlivěji než slovenské židovské organizace. Například Jan Fingerland (Český rozhlas, 27. 11.) poznamenává, že o rehabilitaci hraběte Esterházyho se zasazoval dokonce Šimon Wiesenthal. „Nyní mu americká židovská organizace ADL udělila Cenu Jana Karského. Toto ocenění nazvané podle známého polského odbojáře, který podal zprávu o dění v Osvětimi, se uděluje za ‚odvahu zajímat se‘, a tu hrabě Esterházy ... v kritický okamžik projevil – a to jako jediný.“ *(am)*

ŽNO BRATISLAVA

Vo **februári** blahoželáme: pán Juraj Bock – 76 rokov; pani Zuzana Diamantová – 74 rokov; pani Irena Galanová – 84 rokov; pani Alica Gažíková – 84 rokov; pán Vladimír Janíček – 85 rokov; pán Jozef Kopelmann – 65 rokov; pani Viera Kosíková – 72 rokov; pani Oľga Levina – 71 rokov; pani Oľga Lorinczová – 91 rokov; pán Ernest Neustadt – 96 rokov; pani PhDr. Zuzana Paliderová – 73 rokov; pán PhDr. Pavol Polák – 87 rokov; pani Marta Szilárdová – 89 rokov; pani Judita Šándorová – 76 rokov; pani Magda Šeborová – 72 rokov; pani Magda Šimková – 92 rokov; pani Magda Šimková – 84 rokov; pani Dalma Špitzerová – 87 rokov; pani Anna Veselá – 98 rokov, a pán Doc. Jozef Weiser – 96 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Blahoželáme našim členom: pán Michal Oráč, nar. 8.1. – 63 rokov; pani Dagmar Hrnčiarova, nar. 2.2. – 60 rokov; pani Zuzana Gejdošová, nar. 19.2. – 51 rokov; pán Ján Uhliar, nar. 20.2. – 59 rokov, a pán Leopold Redlinger, nar. 22.2. – 71 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **únoru** oslaví své narozeniny: paní Hana Fischer – 63 let; pan Milan Lustig – 75 let; pan Juraj Neufeld – 75 let; pan Alois Plaček – 74 let; pan Petr Urban – 52 let, a paní Milada Winklerová – 62 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **lednu** oslavili výročí: paní Libuše Šančová, nar. 6.1. – 59 let; paní Pavla Kroupová, nar. 7.1. – 33 let; pan Vasyl Tyrpak, nar. 8.1. – 50 let; pan Martin Nezval, nar. 12.1. – 54 let; pan Petr Pechan, nar. 13.1. – 62 let; paní Jana Polišínská, nar. 19.1. – 30 let; paní Judita Kopřivová, nar. 19.1. – 61 let; pan David Chod, nar. 20.1. – 33 let; pan Jiří Velden, nar. 22.1. – 68 let, a paní Nadá Michálková, nar. 28.1. – 56 let.

V **únoru** oslaví narozeniny: pan Ing. František Comorek, nar. 10.2. – 53 let; paní Valerie Meiselová, nar. 12.2. – 86 let; paní Michaela Martinková, nar. 12.2. – 32 let; paní Alžběta Lauferová, nar. 19.2. – 90 let; pan Oded Pelzmann, nar. 19.2. – 66 let; pan Ing. Vít Šprta, nar. 24.2. – 53 let; pan Mgr. Michal Spevák, nar. 26.2. – 56 let; paní Petra Mohylová, nar. 29.2. – 34 let, a pan Petr Malina, nar. 7.2. – 70 let.

Ad mea veesrim šana!

KARLOVY VARY

V **únoru** oslavují: paní Klára Gerendášová, nar. 4.2. – 91 let; pan Luděk Blann, nar. 13.2. – 81 let; pan Karel Freund, nar. 16.2. – 87 let, a pan MUDr. Jiří Zimmer, nar. 21.2. – 65 let.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽNO KOŠICE

V **januári** oslavili narodeniny: pani Magdaléna Kmecová (Spišská Nová Ves), nar. 28.1. – 87 rokov; pani Eleonóra Šnajdárová, nar. 20.1. – 68 rokov, a pán JUDr. Milan Weizen, nar. 13.1. – 63 rokov.

Vo **februári** oslavujú: pani Priska Hollyová, nar. 25.2. – 96 rokov; pani Valerie Halperová, nar. 11.2. – 92 rokov; pán Mikuláš Šimon, nar. 8.2. – 74 rokov; pani Eva Ruzsová, nar. 22.2. – 72 rokov; pani Ing. Viera Veselová, nar. 8.2. – 65 rokov; pani Eva Pavljuková, nar. 8.2. – 65 rokov; pán Ing. Daniel Riemer, nar. 1.2. – 64 rokov; pán Ondrej Klima, nar. 3.2. – 63 rokov, a pán Ing. Peter Kolár, nar. 11.2. – 61 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Na košickom židovskom cintoríne mala 20. 12. 2011 pohreb pani Edita Kleinová (82 rokov). *Zichrona livracha.*

ŽNO LIBEREC

V **únoru** oslavujú narozeniny: paní Petra Špačková, nar. 2.2. – 31 let; pan Jiří Červený, nar. 20. 2. – 84 let, a paní Renée Dvořáková, nar. 13. 2. – 81 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OLOMOUC

V **únoru** oslaví své životní jubileum paní MUDr. Ruth Potěšilová, nar. 3.2. – 79 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OSTRAVA

V **únoru** oslavují narozeniny naši členové: paní Ingeborg Borošová, nar. 27.1. – 79 let; pan Jaromír Fuchs, nar. 11.1. – 65 let; paní Milonka Golembiowska, nar. 11.1. – 87 let; paní Dagmar Pavlíková, nar. 4.1. – 74 let, a paní Mgr. Eva Strnadlová, nar. 6.1. – 70 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PLZEŇ

V **únoru** oslaví narozeniny naši členové: pan Ing. Zdeněk Roubíček, nar. 12.2. – 60 let; pan Jaromír Fiala, nar. 13.2. – 44 let; paní RNDr. Ruth Hálová, nar. 26.2. – 86 let, a paní Eva Václavíková, nar. 27.2. – 79 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **únoru** oslavují narozeniny: pan Alexander Beer, nar. 7.2. – 95 let; pan Eduard Belas, nar. 8.2. – 92 let; paní Věra Jílková, nar. 1.2. – 90 let; paní Helena Klímová, nar. 3.2. – 75 let; paní Marta Kottová, nar. 24.2. – 83 let; pan Alexej Kusák, nar. 17.2. – 83 let; paní Věra Milcherová, nar. 15.2. – 88 let; paní Sylva Součková, nar. 22.2. – 82 let; pan Pavel Stránský, nar. 20.2. – 91 let; paní Emma Šternová, nar. 10.2. – 89 let, a paní Helena Valíková, nar. 5.2. – 81 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 27. 12. 2011 zemřel ve věku 93 let pan prof. Dr. Koloman Gajan. Se zesnulým jsme se rozloučili 3. 1. 2012 na Novém židovském hřbitově v Praze.

Dne 23. 1. 2012 zemřel ve věku 71 let pan Miloš Pojar.

Téhož dne, 23. 1., zemřel ve věku 57 let pan Jiří Šváb, dlouholetý člen ŽOP a bývalý tajemník obce. Se zesnulým jsme se rozloučili 25. 1. v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze.

Zichrona livracha.

ŽNO PREŠOV

Vo **februári** oslavía svoje narodeniny: pán MUDr. Juraj Fabián, nar. 4.2. – 86 rokov; pani Heda Šiovičová, nar. 16.2. – 81 rokov; pán RNDr. Anatolij Goldenberg, nar. 24.2. – 65 rokov; pani Ing. Bianka Horváthová, nar. 6.2. – 65 rokov, a pani Erika Tomková, nar. 13.2. – 62 rokov.

Ad mea veesrim šana!

RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **február** majú narodeniny nasledovní členovia našej komunity: pani MUDr. Iveta Kyselová, nar. 17.2. – 56 rokov; pán MVDr. Vojtech Róth, nar. 17.2. – 72 rokov; pán Tomáš Friedman, nar. 17.2. – 65 rokov; pani Klára Barancová, nar. 21.2. – 57 rokov, a pán Ing. Štefan Szabó, nar. 27.2. – 61 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **únoru** oslaví narozeniny: pan Michael Lichtenstein, nar. 23.2. – 61 let, a paní Ivana Mertová, nar. 12.2. – 20 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **únoru** oslaví své narozeniny paní Věra Novotná, paní Jana Krauzová, paní Mgr. Zdeňka Matičková, paní Hana Kumperová a pan Mgr. Pavel Tupek.

Ad mea veesrim šana!

Oznámení o úmrtí

Dne 24. 12. 2011 zemřela moje babička Alenka Fischerová, nar. 8. 12. 1923. Kéž je pojata do svazku živých.

Marek Fischer

ROK RAOULA WALLENBERGA

Maďarsko, Švédsko, USA a Izrael se chystají oslavit sté výročí narození švédského diplomata Raoula Wallenberga, který za holokaustu zachránil na sto tisíc maďarských Židů. 17. ledna zahájil maďarský ministr zahraničí Janos Martonyi, švédský ministr zahraničí Carl Bildt a izraelský ministr bez portfeje Josi Peled oslavy v Budapešti. Stalo se tak v tentýž den, kdy byl Wallenberg roku 1945 zatčen Rudou armádou jako „americký špion“ a od té doby jej nikdo nespatriil. Rusové nejprve popírali, že by ho kdy zatkli, poté roku 1957 prohlásili, že v roce 1947 zemřel ve vězení na infarkt. Podle jiné verze zahynul v Lubjance v 50. letech a podle jiné žil ještě v 80. letech minulého století. Slavnostní ceremonie v Národním muzeu se zúčastnili i členové Wallenbergovy rodiny a přeživší holokaustu. Během letošního roku se má uskutečnit celá řada přednášek, výstav, filmových a divadelních představení, jimiž bude tragický a dosud nevyjasněný osud tohoto muže připomenut. Kalendář akcí lze nalézt na adrese www.raoulwallenberg.se.

TEREZÍN V NEW YORKU

Na leden a únor připravilo newyorské kulturní a vzdělávací centrum 92/Y cyklus pořadů věnovaných kulturnímu životu v ghettu Terezín. Jedná se o taneční a divadelní představení, filmové projekce, koncerty skladeb terezínských skladatelů, přednášky o historii ghetta, literární čtení, výstavu terezínských uměleckých děl a artefaktů a hudebně vzdělávací program pro střední školy. Projekt s názvem *Vůle tvořit, vůle žít: kultura v Terezíně* připravila pražská rodačka Hanna Arie-Gaifmanová, ředitelka Tischova střediska pro umění. K události, jejíž program lze nalézt na adrese www.92Y.org, se v *Rch* ještě vrátíme.

ŠPANĚLSKO A STÁT IZRAEL: 25 LET VZÁJEMNÝCH VZTAHŮ

Španělsko a Izrael oslavily pětadvacet let diplomatických vztahů. Španělsko uznalo Stát Izrael teprve roku 1986, téměř čtyřicet let po jeho vzniku (a skoro 500 let po vyhnání Židů ze Španělska). V průběhu loňského roku se konalo několik významných akcí, které výročí připomněly. V říjnu 2011 se uskutečnila dvoudenní návštěva korunního prince Filipa a jeho manželky v Izraeli a madridské Národní muzeum Prado zapůjčilo Izraelskému muzeu obraz od El Greka. Osmnáct lidí, kteří se nějakým způsobem zasloužili o zlepšování vzájemných vztahů, získalo Cenu Samuela Hadase (pojmenovanou po prvním španělském velvyslanci v Izraeli). Obdrželi ji např. bývalí španělští premiéři José María

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Aznar a Felipe González. Na sklonku roku zveřejnil list *El País* dopis izraelského ambasadora Raphaela Shutze, jemuž skončila mise. Shutz v něm mj. napsal: „Podle mého názoru nelze popřít, že stovky let trvajících odcizení mezi dvěma národy má trvalý vliv na jejich moderní vztahy.“ Narážel tím na skutečnost, že frankistické Španělsko vždy podporovalo arabské státy včetně jejich protizraelské ideologie a že toto dědictví – přes četná zlepšení a ekonomické a kulturní vztahy – v zemi dosud částečně přežívá.

PO ZRANĚNÍ REZIGNACE

Demokratka Gabrielle Giffordsová, členka amerického Kongresu za stát Arizona, kterou loni v lednu postřelil na veřejném mítinku v Tucsonu duševně nemocný muž, oznámila svou rezignaci. „Mám ještě hodně co dělat, abych se zotavila, takže Arizoně teď prospějí nejvíce tím, že tento týden odejdu,“ prohlásila. Při střelbě zahynulo šest lidí, Giffordsovou střelec těžce poranil na hlavě. Byla první Židovka, která reprezentovala Arizonu v Kongresu.

PROTI AHAVĚ

V lednu napsalo několik britských vědců, z nichž někteří působí na špičkových univerzitách v zemi, otevřený dopis. Žádali v něm představitele Přírodovědného muzea v Londýně, aby tato instituce přestala spolupracovat na výzkumu s izraelskou společností Ahava, jež vyrábí kosmetiku z minerálů z Mrtvého moře. Skupina palestinských vědců tvrdí, že Ahava pracuje na půdě na Západním břehu, kde „získává, zpracovává a exportuje palestinské

zdroje, aby dosáhla prostředků na financování ilegálních osad“.

Čtyři roky trvající studie, již financuje Evropská komise, se snaží určit rizika, která životnímu prostředí a lidskému zdraví přinášejí nanomateriály, používané v řadě průmyslových odvětví. Kromě Ahavy a londýnského Přírodovědného muzea se výzkumného projektu účastní například univerzity Kings College a Imperial College v Londýně a Geologický výzkum Spojených států. Otevřený dopis je součástí celosvětové kampaně, jež má za cíl bojkot společnosti. Ředitel muzea profesor Ian Owens prohlásil, že se nebude účastnit žádného bojkotu, který „by omezoval akademickou svobodu“.

I NÁZOR DIASPORY

Podle průzkumu veřejného mínění většina Izraelců soudí, že při projednávání zákonů, jež se týkají židovské identity, by měli poslanci Knesetu přihlížet i k názoru Židů žijících mimo Izrael. Z počtu 509 tázaných odpovědělo 77 procent na otázku „Jak je podle vás důležité, aby izraelští zákonodárci při vytváření legislativy typu ‚Kdo je Žid?‘ zvažili i názor Židů v diaspoře?“ kladně.

KANDIDÁT NA OSCARA

Jak informuje Židovský tiskový servis (www.ztis.cz) snímek izraelského režiséra Josefa Cedara *Poznámka pod čarou* se dostal na seznam devíti semifinálních v soutěži o nejlepší cizojazyčný film kandidující na prestižní ocenění Oscar. Americká Akademie filmového umění a věd semifinálnívou devítku vybrala ze 63 uchazečů z celého světa. O pěti definitivních finalistech se ještě rozhodne. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Videňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 2. 2012. Cena 20 Kč (0,90 €)